

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN
YAŞADIKLARI SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe AYBAK

**Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı**

TEMMUZ/2021

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN
YAŞADIKLARI SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tuğçe AYBAK
(Y1916.060003)**

**Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK

TEMMUZ/2021

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Ergenlik Dönemindeki Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (01/07/2021)

Tuğçe AYBAK

ÖNSÖZ

Birlikte tez çalışmasına başladığımız günden itibaren gerek akademik birikimi ile gerek güler yüzü, içtenliği ve desteği ile yol göstericim olan değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Melek İpek'e,

En zor zamanlarımda, artık yapamayacağım dediğim anlarda beni motive eden, her anımda yanımda olan, desteğini asla esirgemeyen, yolumu aydınlatan canım aileme ve yol arkadaşım Hüseyin Çoban'a,

Teşekkürü bir borç bilirim.

İyi ki varsınız...

Temmuz 2021

Tuğçe AYBAK

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN YAŞADIKLARI SORUNLAR

ÖZET

Ergenlik dönemi, ergen çocuğun kendi yaşamına olduğu kadar ebeveynlerin yaşamına da etki eden gelişimin önemli bir evresidir. Ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynlerin artan sorumlulukları ve çocukların değışen davranış biçimleri nedeniyle ebeveynler yeni ortaya çıkan birçok sorun ile baş etmek durumunda kalmaktadır. Bu araştırmanın amacı da ergenlik dönemine geçişin ebeveynler açısından yarattığı sorunları, ebeveynlerin ergen çocuklarıyla olan ilişki biçimlerini, ergen çocuk sahibi olmanın ebeveynlerin öznel yaşamlarını nasıl etkilediğini, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunlarda hangi baş etme stratejilerini geliştirdiklerini anlamaktır. Çalışmanın bir diğer amacı ise ergen bireyin ebeveyn ve okul ilişkileri çerçevesine dikkat çekerek okul sosyal hizmetinin işlevi üzerine bir değerlendirme yapmaktır.

Nitel olarak tasarlanan araştırma, İstanbul'da bir özel lisede kolayda örnekleme ile seçilen ve orta sınıfa dair özellikler gösteren 20 öğrenci velisi ile yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, ergenlikle birlikte çocukların davranış örüntülerinin değıştiğini, ebeveynlerin yaşadıkları sorunların arttığını ve bu sorunların ergenlerin ebeveynleri ile olan ilişkilerine yansıdığını, ebeveynlerin sorunlar ile çeşitli baş etme stratejilerini geliştirdiklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Ebeveynlik, Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar

PROBLEMS EXPERIENCED BY PARENTS WITH ADOLESCENTS

ABSTRACT

Adolescence is an important phase of development that affects parents' life as well as the adolescent child's own life. Because of the increasing responsibilities of parents with children in this period and the changing behavior patterns of the children, parents will have to cope with many new problems which arise in the family. The aim of this study is to understand the problems posed by the transition of the children to adolescence, the relationship styles of parents with their adolescent children, how having an adolescent child affects the life of parents, and which coping strategies parents develop with the problems they live with their children. Another aim of the study is to make an assessment on the function of school social work by drawing attention to the relations of the adolescent individual with parents and school.

The qualitative-designed research was carried out using semi-structured interview forms with 20 parents of middle-class students selected by convenience sampling in a private high school in Istanbul. The findings obtained in the study show that the behavioral patterns of children change with adolescence, the problems experienced by parents increase and these problems are reflected in family relationships, and that parents develop various coping strategies with problems.

Keywords: Adolescence, Parenthood, Problems Experienced By Parents.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
I. GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Konusu	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
C. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
A. Ergenlik	4
B. Ergenlik Kuramları.....	5
1. Özünü Yineleme Kuramı: G. Stanley Hall.....	5
2. Psikoanalitik Kuram: Sigmund Freud	6
3. Psikososyal Kuram: E. Erickson.....	8
4. James Marcia: Kimlik Kategorileri	9
5. Eleştirel Düşünme: Marcia ve Erickson'un Ergen Kimliğine Bakış Açıları	10
6. Bilişsel Gelişim Kuramı: Jean Piaget	10
7. Psikososyal Gelişimsel Kuram: R. Havıghurst.....	12

C. Ergenlik Döneminde Gelişim	13
1. Bedensel ve Cinsel Gelişim	13
2. Bilişsel Gelişim.....	14
3. Ahlak Gelişimi.....	15
a. Gelenek öncesi dönem.....	16
b. Geleneksel dönem	16
c. Gelenek sonrası dönem	17
4. Sosyal Gelişim	17
5. Kişilik Gelişimi.....	18
D. Ergenlik Dönemindeki Olumsuz Sosyal Davranışlar.....	18
E. İlişkilerdeki Değişimler: Ebeveynler ve Ergenlerin Aile İlişkileri Üzerine	19
1. Ergen Çocuğun Ebeveynle Kurduğu Olumlu İlişkiler.....	20
2. Ergen Çocuğun Ebeveynle Kurduğu Çatışan İlişkiler.....	21
F. Ergenliğe Karşı Duruş: Ergen İletişimini ve Davranışlarını Etkileyen Ebeveyn Tutumları.....	22
1. Baskıcı ve Otoriter Tutum Sergileyen Ebeveynler	22
2. Aşırı Hoşgörülü Tutum Sergileyen Ebeveynler	23
3. Aşırı Korumacı Tutum Sergileyen Ebeveynler	23
4. Kararsızlık Gösteren Ebeveyn Tutumları	24
5. Güven Veren, Eşitlikçi Ebeveyn Tutumları.....	24
G. İç ve Dışa Yönelimler: Ergenlik Dönemi Davranış Problemleri.....	25
1. Cinsellik.....	26
2. Madde Kullanımı	27
3. Yeme Bozuklukları.....	27
4. Depresyon	28
5. Zorbalık ve Şiddet Olgusu	29

H. Ergenlik Dönemindeki Gelişimin ve Davranış Problemlerinin Ebeveynler Üzerine Olan Etkisi	30
III. YÖNTEM.....	32
A. Araştırmanın Modeli	32
B. Araştırmanın Özneleri	32
C. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	32
D. Verilerin Toplanması ve Analizi	33
IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	34
A. Ebeveynlerin Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	34
B. Ebeveynlere Göre Ergenlerde Gözlenen Fiziksel- Sosyal- Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular	35
1. Ebeveynlere Göre Ergen Çocuklarda Görülen Fiziksel Değişimler.....	35
2. Ebeveynlere Göre Ergen Çocuklarında Gözlenen Davranış Bozuklukları...	37
C. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukları Nedeniyle Yaşadıkları Sosyo-Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular	38
1. Ebeveynlerin Yaşadıkları Sosyal ve Duygusal Sorunlar	38
2. Ebeveynlerin Ergenlikle Birlikte Değişen Davranış Örüntüleri.....	40
3. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukları İle Arasındaki Değişen İlişkiler.....	43
4. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukların Yakınlarındaki Diğer Kişilerle Değişen İlişkileri	45
5. Ebeveynlere Göre Ergenlerin Değişen Davranış ve Tutumlarının Aralarındaki Ebeveyn Çocuk İlişkisine Yansıması.....	47
6. Ebeveynlerin Ergen Çocuklarının Davranışları Karşısındaki Çaresizlik ve Bilinmezlik Hissi.....	49
7. Ebeveynlerin Ergen Çocukları Nedeniyle Yaşadıkları Sorunları Paylaştığı Yakınları.....	52
D. Ebeveynlere Göre Ergen Çocuklarının Sosyal Yaşamıyla İlgili Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular	52

1. Ebeveynlerin Çocuklarının Arkadaşlık İlişkilerine (Akran Grupları) Bakış Açısı	52
2. Ebeveynlerin Çocuklarının Okul Arkadaşlarını ve Sosyal Çevresini Tanıma Biçimleri.....	54
3. Ebeveynlerin Çocukları İle İlgili Okul Sorunları	55
E. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukları Nedeniyle Yaşadıkları Sorunların Çözümü ile İlgili Düşünceleri.....	56
1. Ebeveynlerin Ergenlik Sorunları ile Baş Etme Yöntemleri Hakkındaki Düşünce ve Davranışları	56
2. Ebeveynlerin Sorunlarıyla İlgili Dış Destek Alma Hakkındaki Görüş ve Beklentileri	58
V. TARTIŞMA	61
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
VII.KAYNAKÇA	68
EKLER.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	79

KISALTMALAR

SHU : Sosyal Hizmet Uzmanı

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1 Ebeveynlerin Sosyo-Demografik Profili.....	34
--	----

I. GİRİŞ

Çocuğun ebeveynlere katılımı ile ebeveynler için özel ve zor bir dönem başlamaktadır. Çocuğun ilk dünyaya gelişiyle birlikte çocuğun bakım, gözetim, sosyal ve psikolojik olarak desteklenme süreci de başlamaktadır. Yetişkin yaşamına ilk geçiş olarak tanımlanan ergenlik döneminde çocuğa sağlanacak destek ise gelişimin en karmaşık evresi olan bu dönemde özel bir önem taşımaktadır. Çocuklar, doğdukları andan itibaren ebeveynlere pek çok sorumluluk yüklemektedir. Çocuğun varlığı ile bireylerin rolleri değişmekte ve sadece eş olmanın gerektirdiği tutum ve rollerin yanında ebeveyn olma ve ebeveyn olmanın gerektirdiği sorumluluklarla yüklü roller de devreye girmektedir.

Bu araştırmada çocuğun, ergenlik dönemine geçişinin ebeveynler üzerindeki etkileri ele alınmakta ve ebeveynlerin ergenlik döneminde yaşadıkları sorunlara odaklanılmaktadır. Ebeveynlik ve çocuk arasındaki güç ilişkilerinin yeniden ele alındığı bu süreçte ebeveynler farklı dinamikler ile karşı karşıya kalmaktadır. Ergen çocukların bu dönemde yaşadıkları kimlik arayışı ve buna eşlik eden davranışsal ve fizyolojik değişikliklerle baş etme ebeveynler açısından da ikilemlerin yaşandığı zorlu bir dönem olmaktadır. Ebeveynlerin bu dönemde yaşadıkları problemlerin neler olduğunun belirlenerek, bunlarla baş etme biçimlerinin ortaya konması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinin ise önemli olduğu düşünülmektedir.

A. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu, çocuğun, ergenlik dönemine geçişinin ve bu geçişin etkisinin ebeveynlere hangi sorunları yaşattığının belirlenmesi ve sorunlarla baş ederken ebeveynlerin kullandıkları baş etme stratejilerinin neler olduğunun incelenmesidir. Araştırmada, ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda ergenlik olgusu ve iletişim, ergenliğin etkisiyle yaşanan sorunlar, okul, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiye dair görüşler yer almaktadır. Bu kapsamda

araştırmanın temel sorusu ergenlik çağında çocuğu olan ebeveynlerin hangi sorunları yaşamakta oldukları ve bu sorunların ebeveynlerin yaşamını nasıl etkilediğidir. Bu ana soruya eşlik eden diğer yan sorular ise şunlardır:

- Ebeveynlerin ergenlik dönemine geçiş ile çocuklarının davranışlarında gözlemledikleri davranış değişiklikleri nelerdir?
- Ergenlik dönemindeki çocuğa sahip ebeveynlerin sorumlulukları ve çocukları ile ilgilenme düzeyleri bu süreçte artmakta mıdır?
- Ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin sosyal yaşamları bu süreçten etkilenmekte midir?
- Ergen çocuğa sahip ebeveynler sosyo-duygusal sorunlar yaşamakta mıdır?
- Ergen çocuğu olan ebeveynler hangi sosyal destek mekanizmalarını kullanmaktadırlar?
- Ergenlik dönemindeki çocuğa sahip ebeveynler çocukları ile ilgili yaşadıkları sorunlar karşısında hangi baş etme stratejilerini geliştirmektedir?

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumsal anlamda önemli bir yere sahip olan ve toplumun değişim ve dönüşümüne katkı sunan ebeveynlik olgusu ve ebeveynlerin önemli bir parçası olan çocuğun karşılıklı etkileşimi birbirlerinden bağımsız düşünülemez. Çocuğun ergenlik dönemine geçişiyle birlikte roller değişmekte ve ebeveynlerin sorumlulukları artmaktadır. Literatürde ergenlik döneminde çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar üzerine çalışmalar oldukça azdır. Çocuğun ergenlik dönemine girmesi ile bedensel ve zihinsel olarak yaşanan değişimle birlikte, davranış, tutum, okul başarısı, zaman zaman akran zorbalığı, şiddet ve ebeveynleri ile ev içinde yaşanabilecek gerilimler ergenlik döneminin tipik görüntüleri olabilmektedir. Bu nedenle ergenlik döneminin öneminin kavranması ve ergenlik dönemine geçişle birlikte ebeveynlerin artan sorumluluklarının ve yaşadıkları sorunların ortaya konmasını değerlendiren özgün çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı da çocuğun, ergenlik dönemine geçişinin ebeveynler üzerine olan etkilerini belirlemek ve ebeveynlerin yaşadıkları sorunlara işaret etmektir. Ergenlik dönemi özelliklerine ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiye yönelik ebeveynler üzerinden odaklanma, ergenlik dönemi özellikleri taşıyan bireylerin ebeveynlere yaşattıkları sorunları belirleme ve ebeveynlik ile ergenlik döneminin kuramsal bilgi temeline ilişkin bir değerlendirme olanağının yaratılması da araştırmanın hedefleri arasındadır.

C. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2020-2021 yılları ile sınırlıdır. Nitel araştırma yöntemine göre yürütülen çalışma İstanbul'da bir özel lisedeki kolayda örnekleme ile seçilen 20 orta sınıfa mensup oldukları düşünülen öğrenci velisiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında yapılacak her bir görüşme, araştırmacı ve katılımcının ortak olarak belirlediği mekânda gerçekleştirilmiş ve bu mekân okul ortamı olmuştur. Görüşmelere katılımı gönüllülük esas alındığı için herhangi bir yerden izin alınmamakla beraber okul idaresine çalışmaya dair belge sunulmuştur. Çalışmada literatür taramasının ardından araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup, her bir görüşme yaklaşık 40 dakika kadar sürmüştür. Özel lisede yapılan duyurular sonrasında gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 13 kadın ve 7 erkek veli ile görüşülmüştür. Araştırmacının zaman ve maddi imkânlarının kısıtlılığı; ebeveynlerin ergenlik dönemindeki çocuklarının değişimiyle ilgili yaşadıkları sosyo-duygusal sorunları ve çocuklarına dair hassas ve derinlemesine bilgiler edinme olanağı nedeniyle "kolayda örnekleme" yöntemi seçilmiştir. Araştırmanın kolay ulaşılabilir bir özel lisenin gönüllü katılımcı velileri ile kısıtlanması tercih edilmiş ve araştırma süresince herhangi bir yerden maddi destek alınmamıştır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Ergenlik

Ergenlik dönemi çocukluk döneminin sona ermesi ile başlayan ve bedensel, zihinsel, fiziksel cinsel, duygusal, ahlaki ve sosyal yönden gençlerin olgunlaştığı, çocukluk ile yetişkinlik arası geçişin ifadesine karşılık gelmektedir. Genel olarak "buluğa erme" çocukluktan ergenliğe geçişin bir işareti olarak kabul edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2000: 16). Buluğa erme, cinsel açıdan olgunlaşarak üreme faaliyetlerini gerçekleştirmeye elverişli hale gelmeyi anlatmaktadır. Ergenlik dönemi, bireyin çocukluk ve çocukluğun getirmiş olduğu özellikleri geride bıraktığı, sadece cinsel açıdan olgunlaştığı ve üremeye hazır hale geldiği değil, kendisini ve sosyal çevresini tanımaya başladığı bir dönemi ifade etmektedir.

Ergenlik dönemi gelişimsel özelliklerinin tam olarak hangi yaşta ve ne zaman başladığının ne zaman sona erdiğinin kesin bir ifadesi yoktur. Bireyin hızla geliştiği, değişim ve dönüşümlere uğradığı bir zaman dilimini kapsamaktadır. Ergenlik dönemindeki yaş sınırları kuramcılara göre farklılık göstermekle birlikte en geniş yaş aralığı 11- 21 olarak kabul edilebilir (Ertem ve Yazıcı 2006: 8). Ergenliğe giriş yaşı ve ergenliği yaşama biçimi toplumsal olarak bireylerin içinde yaşadıkları iklimden, beslenme ve büyüme biçimlerinden, ırksal faktörlerden ve cinsiyet faktöründen etkilenmektedir. Sıcak iklim bölgelerinde yaşayan bireylerin ergenliğe girme yaş ortalaması daha erkenken daha soğuk iklim bölgelerinde yaşayan bireylerin ergenliğe girme yaş ortalaması daha geç olabilmektedir. (Koç, 2004).

İnsan gelişimi doğumdan ölüme dek devam etmektedir. İnsanın gelişimi içerisinde çocukluk ve ergenlik çağı en hızlı büyümenin yaşandığı ve çeşitli değişkenler ile ele alınması gereken bir dönemdir. İnsan doğası açısından düşünüldüğünde, biyolojik ve toplumsal bir gelişimin ve sürecin ifadesi olan ergenlik döneminin çeşitli iklimlerde, sosyolojik ve ekonomik yapılarda,

birbirinden farklı yaş gruplarında, cinsiyetlerde başlayan ve gelişimsel olarak devam ederek sona eren bir süreci tanımladığı söylenebilir.

Yetişkinliğe atılan ilk adım olarak değerlendirilen ergenlik dönemi, bireyin döneme özgü olan özellikleri kendi bedeninin özellikleri ile doğru orantılı yaşaması olarak tanımlanabilir. Ergenlik, yetişkinlik tutum ve davranışlarını kazanmaya başladığı, toplum bilincini ve benlik algısını oluşturduğu, psikolojik ve bedensel olarak dönemin özelliklerine hazırlanılan bir süreci anlatmaktadır. Bir gruba ait olma ve bir grubu etkileme düşüncesinin belirlediği bu dönemde ergenler fiziksel ve cinsel yönden değişiklikler yaşadığı gibi psikolojik ve sosyal olarak da değişimler yaşamaktadır. Ergenler bu değişime uyum sağlama sürecinde, gelecekleri hakkında karar verme, amaçlar belirlemek ve amaçlarına ulaşmak için uğraşmak durumundadır (Çankaya ve Meydan, 2018: 208). Bu kapsamda, kendilerini pek çok açıdan etkileyen dönemin özelliklerine uyum sağlama ve gelecekleri hakkında karar verme sürecindeki bireylere ergenlik dönemi, çocukluk döneminden farklı olarak birçok sorumluluk yüklemektedir.

B. Ergenlik Kuramları

Ergenlik dönemindeki gençlerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak ergenlik döneminin nasıl ve neden ortaya çıktığı, nasıl geliştiği konularına değinen pek çok kuram bulunmaktadır. Bu kuramların araştırma konusunun önemli bir parçası olan ergenlerin gelişimsel özelliklerini anlama ve yorumlama konusunda ayrıca katkısı olacağı düşünülmektedir.

1. Özünü Yineleme Kuramı: G. Stanley Hall

G. Stanley Hall, doğum sonrası ilk dönemlerde çocuğun insan nesli boyunca maymuna benzerlik teorisi açısından özümseme yaşadığını düşünmüştür. Ona göre, çocukluğun değişik evreleri insan evriminin değişik evrelerine karşılık düşer (Kulaksızoğlu, 2000: 17).

Hall'ın kuramında bireyin yaşamı boyunca geçirdiği gelişimsel süreçler, evrimsel teorisiyle birlikte düşünülerek gelişiminin bir tekrarı olarak görülmektedir. Ergenlik dönemi ve özellikleri için de aynı durum geçerlidir. İnsanın bencil olarak dünyaya geldiğini ve hayatta kalabilmek adına güdülerini, ihtiyaçları, korku ve kaygıları olduğu düşünülmekte ve insanın hayvanlar alemine

ait bir üye olarak doğduğu ileri sürülmektedir. Çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçişi sırasında ise insanın yeniden doğduğu sorumluluklarının istek ve ihtiyaçlarının arttığı ve başkalarıyla ilgili olan kaygılarının olduğu belirtilmektedir.

G. Stanley Hall, Çocukluktan ergenliğe uzanan yolculuğun özünde bireylerin fırtınalı ve stresli zamanlar geçirdiğini ve karmaşık duygular geliştirdiğini öne sürmekte olup; ergenin mutluluğa ve övülmeye karşı acımasızlık, sıkılma, vurdumduymazlık, kibirlilik gibi karmaşık ve birbiri ile çelişen tutum ve davranışlar sergilediğini ifade etmektedir. (Çok, 2019).

Çocukluktan ergenliğe olan yolculuk gelişimsel geçişler ile ilgilidir ve biyolojik ve bilişsel anlamda bir değişiklik sosyal anlamı olan değişiklik üzerinde etkili olmaktadır. Ergenliğe girdiklerinde çocukların düşünme biçimi daha becerikli ve incelikli hale gelir (Villanueva, S, 2005: 19). Bu kapsamda, ergenlik döneminin çocuk üzerine olan yeni etkisinin sorgulayıcı olma ve kayıtsız kalmama özelliklerini getirdiği düşünülürse bu kuramın varsayımlarının sadece Amerikan kültürü özellikleri taşıyan insanlar üzerinden şekillenip geliştirilmeye çalışıldığını ve genlerin etkisiyle bireylerin benzer özellikler taşıyarak gelişip, büyüdüğü düşüncesinden yola çıkarak oluşturulduğu için bugünün koşullarında ergenlik kavramına ve ergenliğe bakışta yol gösterici olamayacağını söylemek mümkün olacaktır.

2. Psikoanalitik Kuram: Sigmund Freud

S. Freud psikanalizin babası olarak bilinmektedir. Bilinç, bilinç öncesi ve bilinçdışı kavramlarına önem vererek normal ve normal dışı davranışlar konusunda erken çocukluk deneyimleri ve bilinçdışı/bilinçaltı ile ilgilenmiştir. İnsan davranışlarının nedensiz ve şans eseri olmadığını savunan kuramının temel odağı nedenselliğe dayanmaktadır. Freud, gelişim sürecinde çocukluktan başlayarak bireyin içgüdüsel güçlerinin davranışları üzerinde etkili olduğunu, insan davranışlarının saldırganlık ve cinsellik iç güdüsü ile koşullandığını ve zevk veren şeylere yöneldiğini savunur. Freud, kişiliği bir arada tutan üç ana sistemin id, ego ve süperego olduğundan bahsetmektedir. Davranışlar ise bu üç sistemin etkileşiminin bir ürünüdür. (Esencan ve Rathfisch, 2017:73) Sistemler birbirlerinden bağımsız düşünülmemektedir. Bu üç sistemin birbiriyle olan etkileşiminin insan davranışlarına yansımaları ile birey, toplumun bir parçası haline

almaktadır. Freud, bebeklikten itibaren farklı gelişimsel evrelerden geçildiğini ve bunun sonucunda kişiliğin geliştiğini savunmuştur. Bu gelişimsel evrelerini ise psikoseksüel gelişim dönemleri olarak adlandırır. Bu bağlamda, Freud'un psikoanalitik görüşü, psikoseksüel gelişimini bireyin kişilik yapısının temelinde olduğunu kabul eder (Cüceloğlu, 1991: 369- 373).

Oral dönem: Doğumdan itibaren 2 yaşına kadar geçen dönemdir. Oral denmesinin nedeni duyarlılık hissini yaşadığı bölgenin ağız olmasıdır. Ağız, dudaklar ve dil yoluyla çocuk nesnelere tanınmaktadır.

Anal dönem: 2 ile 4 yaş arasındadır. Çocuğun bağımsızlık kazanımı, etrafındakileri tanıması başlamıştır. Tuvalet eğitimi ve dışkının ne olduğunu bilme konusuna ilgisi artarak bundan haz almaya başlamıştır.

Fallik dönem: 4 ve 6 yaşları arasındadır. Cinsel organlara dokunulmasından zevk alınır. Çocuğun ilgi odağı cinsel organları ve cinsel konular olur.

Latent dönem: 6 ile 12 yaş arası dönemdir. Çocuğun vicdanının geliştiği dönemdir. Cinsel konular ön planda değildir. Bilişsel ve sosyal konulara yönelim artmaktadır.

Genital dönem: Ergenlik dönemini içine alan evre bu dönemde ifade edilmiştir. Genital dönem 13lü yaşlardan itibaren genç yetişkinlik dönemine kadar uzanmaktadır. İnsan yaşamının bu evresinin, kişinin orgazm ve üreme yeteneğine sahip olduğu ve karşı cinse ilgi duymaya başladığı, başkaları tarafından beğenilme arzusunun öne çıktığı, çeşitli savunma mekanizmalarının ebeveynlerine karşı açığa çıktığı, bencil bir kişilik oluşumunu tetiklediği önemli bir evre olduğu söylenebilir.

Çocuk ya da ergenin yaşamının bir döneminde normal kabul edilen şey diğer dönemlerde anormal ya da gerilemiş olarak görülebilir. Bu kapsamda, doğumundan itibaren çocuğun gelişimsel evrelerini ele alan kuram, ergenliğe geçişle birlikte ebeveyne karşı bağımlı olan ergenin karşı cinse olan ilgisine yöneldiği, tutum ve davranışlarında bilişsel, biyolojik ve sosyal değişiklikler olduğunu varsaymıştır. Rol model olarak gördükleri ebeveynlerine karşı bencil ve vurdumduymaz tavırlar geliştiren ergenlerin gelecek yaşamlarına, evlilik kararlarına, meslek seçimlerine, toplumsal ve sosyal uyumlarına, kimlik

karmaşası yaşamamalarına ve bağımsız bir kimlik geliştirmelerine ergenlik döneminin ve gelişimsel evrelerin etkisinin büyük olduğu açıktır.

3. Psikososyal Kuram: E. Erickson

Eric Ericson, Sigmund Freud gibi patoloji üzerine odaklanmamış daha çok çocuğun ve ergenin sağlıklı gelişimine odaklanmıştır. Ericson, Ego kavramını ve egonun gelişimini doğrudan sosyal çevrenin etkisi ile toplumdaki değişimler açısından incelemiştir (Gürses ve Kılavuz, 2011). Gelişimsel dönemleri ele alırken sadece çocuklar ve ergenler üzerine odaklanmamış insan yaşamının tümünü incelemiştir.

Erikson'un çocuk ve ergenler ile ilgili gelişimsel dönemleri şu şekildedir:

Güvene karşı güvensizlik: Doğumdan itibaren 18 aya dek olan zamanı kapsamaktadır. Bu dönemde bebeğin temel güven gelişimi önemsenmektedir. Birincil nesne olarak sevgi, bakım ve tutarlılık söz konusudur.

Özerkliğe karşı şüphe/utanç: Bu dönem bebeğin 18. Ayından 4 yaşına kadar olan gelişimini ifade etmektedir. Bedeninin işlevini tanımaya başlayan çocuk tuvalet ve banyo alışkanlıklarını öğrenmeye başlar. Kendi bedenini yavaş yavaş tanımaya başlar ve ebeveynin desteği ile bedeni hakkında karar verme ve güvenlik meselesini öğrenir. Ebeveyni tarafından bu yaştaki bir çocuk sevilmez, cezalandırılır ve sınırlandırılırsa güven duygusu yerini şüphe etme ve utanç duygusuna bırakır. Bu kapsamda, öz şüphe bu dönemde gelişmesi gereken özgüvenin yerini alır. (Zastrow ve Ashman, 2014: 533).

Girişimciliğe karşı suçluluk duygusu: 4 ile 6 yaş arasına denk gelen bu dönemde çocuğun yetenekleri ve bilinci gelişmeye başlar. Keşfetmek ve deneyimlemek isteyen çocuk, kendi hedeflerini geliştirmeyi ve başarılarına odaklanmayı keşfetmek ister. Çocuk ebeveyn tarafından sürekli baskılanma ve ilgi odağının değiştirilmesi için bir çaba görürse tutkulu keşfetme duygusu yerini suçluluk duygusuna bırakır.

Başarıya Karşı Aşağılanma: Bu dönem 6 ile 12 yaş arasını kapsamaktadır. İyi bir iş çıkarma ve üretken olma konusunda çocuk beceri geliştirmeye başlar. Bu dönemde ebeveynlerinden çok okulda vakit geçiren çocuğun akranlarına karşı beceriklilik konusunda kendisini geri plana atılmış hissetmesi aşağılık duygusuna kapılmasına neden olabilmektedir.

Kimliğe karşı rol karmaşası: Bu dönemin 13 ile 22 yaş arası özelliklerini gösterdiği söylenmektedir. Çocukluk döneminin kendisini ergenlik dönemine bıraktığı ve ergenin benimsediği rolleri sorgulamaya başladığı, rollerini benlik algısı ve kimlik üzerine oturtmaya çalıştığı bir zamandır. Genç, edindiği rolleri benliği ve kimliği ile örtüştüremezse rol karmaşası içine girmekte, kafası karışmış hissetmektedir.

4. James Marcia: Kimlik Kategorileri

E. Erikson'un kuramından etkilenen James Marcia ergenlik dönemindeki kimlik geliştirme konusunu derinlemesine incelemiştir. Kimlik oluşumunda ergenin belirli karmaşalar yaşadığını öne sürmekte ve kriz ifadesini kullanmaktadır. Ergenin gelişimsel dönemi boyunca belirli roller ve durumlar karşısında seçim yapması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Marcia (1980)'e göre 4 kimlik kategorisi vardır. Bu kimlik kategorileri şu şekildedir:

Başarılı kimlik: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlik dönemindeki bireylerin bir kimlik krizi yaşadığını ancak bu krizi başarıyla tamamladığını ileri sürmektedir. Kendine özgü değer yargıları geliştiren ve geleceğine yönelik karar verebilen bu bireyler ergenlik öncesi dönemin krizlerini de atlattıkları için özerk, temel güven duygusu geliştirmiş, kendi kararlarını kendisi verebilen, diğerlerinin onu kabul gördüğüne inanan başarılı bireylerdir.

Bağımlı kimlik: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlik dönemindeki bireyler, verdikleri kararlar konusunda kendilerine özgü kararlar oluşturamamış ebeveynlerinin ya da sosyal çevresinin kararlarını kendi kararlarıymış gibi kabul etmişlerdir. Sorgulamaksızın ebeveynlerinin kendisi hakkında benimsediği kimliğe bürünmüş olmakla birlikte bağımlı bir kimlik geliştirir.

Moratoryum kimlik: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlik dönemindeki bireyler bir kimlik oluşturma ve karar alma konusunda dağılmış, seçim yapamamıştır. Geçici bir boşluk yaşama, amaçsızlık, vurdumduymazlık, hedefsizlik, yalıtılmışlık gibi duygusal ve fiziksel davranış örüntüleri bu döneme özgü değerlendirilebilir.

Dağınık kimlik: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlik dönemindeki bireyler kimlik kazanma ve kriz yaşama durumlarına bir bağlılık geliştirmemiştir.

Sürekli olarak bir işin devamlılığını sürdüremeyen bu bireyler, kimlik oluşturamamaktan rahatsızlık duymaz ve uzun soluklu sosyal ilişkiler geliştiremezler.

5. Eleştirel Düşünme: Marcia ve Erickson'un Ergen Kimliğine Bakış Açıları

Kimlik kazanımı ve kimlik krizi konusu üzerinde duran her iki kuramcı ergen kimliğinin önemini vurgulamaktadır. Fromm (1973)'e göre, olgun ve üretken bireyin kimlik duygusu, benliğini kendisine yön verecek tüm güçleri yine kendi elinde bulunduran bir varlık olarak algılamasından kaynaklanır. Başarılı kimlik geliştiren bireyler belirli bir olgunluğa eriştiklerinden kendi güçlerinin farkında olduğunu bilmekte ve sorgulamaksızın belirli bir şey hakkında kararlarını alabilmektedir.

Ebeveynler kendilerine özgü geliştirdikleri kimlik doyumuna ulaşmaya çalışırken ergenlik dönemindeki çocuklarının yeni geliştirdiği kimlik ve davranışlarına alışma sürecine girmekte, ne olduğunu bile anlamadan çocukları ile çatışmalar yaşayabilmektedir. Bu kapsamda, Ergenlik dönemini başarıyla atlatan gençlerde, doyurucu cinsel etkinlikler ve tutarlı bir kimlikle belirlenen olgun bir kişilik yerleşmektedir (Gençtan: 2004: 43). Ebeveyn ve ergenin karşılıklı bağımlılık duygusunun gelişebilmesi için ergenin kendisini aşağılanmış hissetmemesi ve ebeveyni ile açık bir iletişim kurabilmesi gerekmektedir. Ancak böyle kurulan bir ilişki sonucu birey bu dönemi sorunsuz atlatabilecektir.

Ergenlik döneminin en görünür yansımalarından biri kimlik arayışıdır. Hem belirli bir rolü geliştirmeye çalışan hem toplum tarafından kabul görmek isteyen ergen bir belirsizlik içindedir. Söz konusu kuramların ergenlik dönemindeki çocuğun kimlik savaşımına değindiğinden ve ebeveyn- çocuk ilişkisi bakımından ipuçları verdiğinden araştırılan konu bakımından önemli görülmektedir.

6. Bilişsel Gelişim Kuramı: Jean Piaget

J. Piaget çocuk ve ergenlerde zihinsel gelişme, büyüme ve olgunlaşmanın anlaşılmasında öncü olmuştur. C. Darwin'in çocuk davranışlarını ve gelişimini izlediği gibi ilk gözlemlerine kendi çocuklarının gelişimlerini izleme ile başlamıştır. Zihinsel gelişim kuramı, fiziksel ve sosyal çevreden sürekli etkilenildiği görüşündedir (Piaget ve Onur, 2019). Çocuğun bilişsel süreçlerinin

sosyal çevre dinamikleriyle değerlendirilmesi gelişimi anlama ve yorumlama açısından önemlidir.

Piaget'e göre zihinsel gelişim süreci birbirini izleyen şu dönemlerde belirmektedir;

Duyu- motor dönem: Doğum ile 2 yaş arası dönemdir. Çocuk deneyimlerini öğrenir. Bu aşamanın sonlarına doğru çocuk ondan gizlenen şeylerin farkına varmaya başlar.

İşlem öncesi dönem: Bu dönem 2 ila 7 yaş arası dönemdir. Çocuk etrafındaki tüm şeylerin bir nedeni olduğuna inanır. Hikayeler geliştirmeye başlamakta ve nesnelere canlandırmaktadır.

Somut işlemler dönemi: Bu dönem 7 ila 11 yaş arası dönemdir. Zihinsel süreç gelişim göstermeye başlar. Çocuk, fiziksel anlamda var olan nesnelere farkına varmakta ve tersine toplama-çıkarma işlemleri yapabilmektedir.

Soyut işlemler dönemi: Büyüme ve gelişme birikimli ve birbirini takip eden dönemleri belirtir. Gelişme organizmanın büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle sürekli olarak ilerleme kaydeden değişimdir (Senemoğlu, 2012: 31). Bebeklikten ergenliğe geçiş dönemi içinde yeni gelişimsel özellikler ve yaşa bağlı farklı yeni dinamikler oluşmaktadır. Dönemler gelişip ilerledikçe, çocukların anlama ve problemleri çözme yetenekleri nitelik kazanmaktadır. Bu kapsamda, bireyler duyu-motor, işlem öncesi, somut işlemler dönemini tamamladıktan sonra ergenleri içine alan soyut (formel) işlemler dönemine girerler. 12 yaş ve sonrasında kapsayan bu dönem, soyut varlıkları düşünebilme ve varsayımlar geliştirerek sonuçları betimlemeyi öğretmektedir. Ergen, değer yargıları ve ahlaki açıdan gelişim göstermektedir. Bilgiye ilişkin anlayışı ve derinlemesine düşünmesi artmaktadır. Ergenlik döneminin getirdiği karmaşık roller ve kimlik krizlerine karşı soyut düşünebilme yeteneği geliştirir ve sosyal çevresine karşı daha duyarlı bir hale gelebileceği gibi sorgulama özelliği kazanmasından dolayı ebeveynine ve diğerlerine karşı sorumsuzluk hissedebilir. Adams (2000)'a göre ergenin bilişsel yapısı ne kadar farklılaştırılmış ve bütünleştirilmişse, o kadar etkin ve verimli bir şekilde sorunları çözüp değişen çevresel taleplere uyum sağlayabilir.

7. Psikososyal Gelişimsel Kuram: R. Havighurst

Bireyler, dünyaya geldiği ilk andan itibaren yaşamları boyunca birbirinden bağımsız düşünülemez çeşitli gelişim dönemlerinden geçmekte ve bu dönemlere uyum sağlama, yaşamı anlamlandırma konusunda kendilerine bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Geçmişten bu yana bireylerin yaşamı boyunca bir işlevi olduğuna ve akli ile diğerlerinden ayrıştığına inanılıyordu. Dolayısıyla insanın işlevi, onu tüm diğer canlılardan ayıran akli ile gerçekleştirdiği teorik etkinliktir (Esenyel, 2012: 219). Bu kapsamda, bize uygun olan yaşam biçimini oluştururken zihnimizin tüm işlevlerini kullanarak yaşam boyu bazı görevleri yerine getirmeli, sorumluluklar almalı, yeni davranışlar edinmeliyiz.

Bireylerin, yaşamı sürdürme ve yaşamda devamlılığını sağlayabilmeleri için yaşamın her dönemine atfedilmiş gelişimsel görevler bulunmaktadır. Havighurst (1972)'a göre gelişimsel görevler şöyle tanımlanmaktadır: Yaşamın belli dönemlerinde ortaya çıkan, başarıldığında yaşamın devamındaki dönemlerde mutluluğa, başarılmadığında mutsuzluğa yol açan, toplum tarafından onaylamaya ihtiyaç görülen görevlerdir.

Ergenlik dönemi için Havighurst 8 gelişimsel görev tanımlamıştır. Bu gelişimsel görevler şu şekildedir:

1. Fiziksel görünüşünü kabul etmek ve bedenini etkili bir şekilde kullanmak,
2. Kadın ya da erkek olarak toplumsal cinsiyet rolünü başarmak,
3. Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve olgun ilişkiler kurmak,
4. Anne baba ya da başka yetişkinlerden duygusal olarak bağımsız olmak,
5. Bir meslek seçip bunun için hazırlanmak ve ekonomik özgürlüğe kavuşabilmek,
6. Evlilik ve aile yaşantısına hazırlanmak,
7. Toplumsal olarak sorumlu davranışlar sergilemeyi istemek ve bunu başarmak,
8. Bir ideoloji edinmek ve davranışlarına yol gösterecek birtakım değerleri ve ahlaki sistemi oluşturmak.

Bu gelişimsel görevlerin her biri bir diğerini etkilemekte ve Freud'un belirttiği gibi her bir dönem diğerlerinden bağımsız ilerlememektedir. Ergenlik gelişimsel görevlerinden birini başarı ile tamamlayamamış bir birey, diğer görevleri tamamlama konusunda da yetersiz olacaktır.

C. Ergenlik Döneminde Gelişim

Ergenlik dönemi insanın gelişim sürecinde önemli bir öneme sahiptir. Birey bu dönemde bedensel, cinsel, bilişsel, sosyal, ahlaki pek çok değişimi bir arada yaşamakta ve hızlı bir gelişim sürecine girmektedir. Bu yönüyle düşünüldüğünde ergenlik, gelişimsel açıdan anlaşılması zor ve karmaşık olması nedeniyle geniş bir içeriğe sahiptir.

1. Bedensel ve Cinsel Gelişim

Bireyin ergenlik dönemine girişi bedensel değişiklikler ile görünür olmakta ve bu değişiklikler aynı zamanda psikolojik, sosyal değişimleri de getirmektedir.

Ergenlik, bedene yerleşmeye başlayan yeni hormonlarla birlikte aynı zamanda cinsel dürtülerin ve üreme yeteneğinin geliştiği bir döneme işaret etmektedir. Cinsel içerikli davranışlar gösterme ve kendi bedenini tanımaya başlama kız çocuklarında 10 yaşlarında, erkek çocuklarında 11-12 yaşlarında görülmektedir. Kulaksızoğlu (1998)'e göre kız ve erkek çocuklarında karşı cinsle ve cinsel sembollerle ilgilenme, daha kadınsı veya erkeksi tavırlar geliştirme gibi davranışlar gözlenebilir.

Ergenlikte büyüme ve gelişme tüm kas ve iskelet yapısını etkilemektedir. Morgan (1991)'a göre bu dönemde ergen bedensel, ruhsal ve zihinsel yönden çok hızlı değişir. Kız çocuklarının ve erkek çocuklarının ergenliğe girme yaş ortalaması birbirinden farklı olduğundan büyüme şekilleri de birbirinden farklı olmaktadır. Kız çocukları buluş çağına daha erken girmekte ve gelişimsel özellikleri bakımından erkek çocuklarına göre daha ağır ve uzun olmaktadır. Ergenliğe girişle birlikte kız çocuklarında menstrüasyon, göğüslerin irileşmesi, kalçaların genişlemesi, boy ve kilo artışı, vücutta tüylenmeler erkeklerde ise bıyık ve sakalların çıkması, sesin kalınlaşması, kilo alıp vermeler, vücudun çeşitli yerlerinde tüylenmeler başlamaktadır.

Bireyler bedensel ve cinsel açıdan pek çok değişim yaşarken bu değişimleri anlama ve kabullenme noktasında düşünmeye başlamakta ve kendi bedenini ve cinselliğini öğrenmeye çalışan çocuk, diğerlerinin onun bedenine olan bakışını da anlamaya ve öğrenmeye çalışmaktadır. Kendisine yetişkin olmak ile çocuk olmak arasında bir tutum sergileyen ebeveynlerine ve sosyal çevresine karşı uygun tutum ve davranışlar sergilemeye çalışmaktadır. Ergenlik dönemi özellikleri karmaşık yapısı itibariyle sadece ergenin bedenini etkileyen bir durum olmaktan çıkmakta ve ebeveynler ve onların sosyal çevresine kadar yansıyan bir döneme işaret etmektedir.

2. Bilişsel Gelişim

Ergenlik döneminde birey somut düşünceden sıyrılmakta ve soyut düşünmeye başlamaktadır. Bir yandan kendi bedeninde meydana gelen değişimleri anlamaya çalışırken diğer yandan etrafında olup bitenleri izlemeye başlamakta ve sorgulamaktadır. Ergenin, olaylara ve nesnelere bakış açısı değişmekte ve tartışan, düşünen, eleştiren, sorgulayan biri olmaktadır.

Birey, bu dönemde çocukluk dönemindeki gibi eylemler karşısında sınırlı değildir. Olaylar karşısında ayrıntılı düşünebilir ve düşsel nitelikleri kavrayabilir. Deyimleri, atasözlerini anlayabilmekte ve olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilmektedir. Kulaksızoğlu (1998) 'e göre bir metnin ana fikrini kolaylıkla anlamlandırabilmektedir. Kendi yaşam biçimine eleştirel bir göz ile bakmaya başlayan çocuk dahil olduğu toplumsal sisteme ve üyelerine karşı da eleştirel bir göz ile bakmayı öğrenmektedir. Üyesi olduğu toplumsal sistemin parçalarına karşı objektif bir yorum geliştirebilir. Ergenin, yaşadığı ve yaşayabileceği olaylar karşısında neden- sonuç ilişkisi kurabilmeye başlamakta ve dünyaya olan bakışı çocuk olmaktan çıktığını kanıtlamaya yönelik olmaktadır.

Soyut düşüncenin gelişmesi ile gerçeklik ile ilgilenmektedir. Ergenlik dönemindeki çocuk nedenlerin arkasında kalan ile ilgilenmeyi tercih etmektedir. Gerçekliğin tek ve nesnel olabileceğine inanan ergen, olası durumlarda gerçekliğin şans eseri gerçekleşme ihtimalini düşünmektedir. (Warburton, 2011).

Çocukluktan ergenliğe adım atmış her birey, bilişsel nitelikleri tam ve eksiksiz olarak kazanmamaktadır. Her ergen, aynı düzeyde bilişsel nitelik geliştirememektedir. Sayıl (1997)'a göre Piaget'in ilk üç gelişimsel evresi gibi

soyut işlemler dönemi evrensel değildir. Bu kapsamda, soyut düşünceye ulaşma sadece ergenlik dönemindeki birey ile ilgili değildir. Ergenin sosyal ve kültürel çevresi, ebeveynlerinin sosyal ve ekonomik nitelikleri soyut düşünceye ulaşmasını etkilemektedir.

Ergenlik dönemindeki gelişimsel özelliklerin varlığı sadece ergeni etkilememekte ebeveynlerinin de sürece dahil olmasına ve bu gelişimsel özelliklerden etkilenmesine neden olmaktadır. Bilişsel süreç açısından soyut düşünce yapısına sahip olmaya başlayan ergen ebeveynleri ile ters düşebilmekte ve ebeveynlerine karşı eskisinden daha farklı davranış örüntüleri gösterebilmektedir. Ebeveynler, bu süreçte ideal olan ebeveynlik tutum ve davranışları konusunda araştırmalar yapmaya başlamakta ve alışkın olmadıkları yeni bir sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Bilişsel gelişim olgusu, yalnızca ergenin kendisini, ailesini, arkadaşlarını, öğretmenlerini değil dünyasını görme biçimi üzerinde uzun süreli etkiler yaratmaktadır (Gander ve Gardiner,1993: 187).

3. Ahlak Gelişimi

Ergenlik dönemindeki çocuğun bilişsel etkinlikleri sonucu neyin iyi ya da neyin kötü olduğuna karar vermesi ahlakı anlatmaktadır. Kale (2014)'e göre ahlak bir bireyin, bir topluluğun, bir sınıfın, bir çağın yaşamına egemen olan inanç ve kurallar bütünüdür. Bu doğrultuda, insanlar hayvanlardan farklı olarak aklın gücüne sahiptir ve onu kullanmalıdır. Augustinus rasyonel yanımızın tutkularımızı kontrol altına alması gerektiğine inanmış ve karar verirken aklımızın bizi yönlendirmesi ile karar verebileceğimizi savunmuştur (Augustinus (1999'dan aktaran Kale, 2014: 95).

Ahlak gelişimi bireyin toplumsal değer sistemine uyumu için bir bilinç geliştirmesinin ifadesidir. Toplumun tüm değerlerine kayıtsız şartsız uymak değil, toplumsal uyum için bir değer sistemi oluşturmaktır (Çoban ve Türer, 2014: 950). Ahlak gelişimi kuramsal bilgi temelinde Piaget ve Kohlberg'in kuramlarına dayanmaktadır.

Piaget için ahlaki gelişim yaş ve gelişim evreleri ile doğru orantılıdır. Ergenlik dönemiyle örtüşen ahlaki gelişim evresi ise otonom (ahlaki özerklik) evresidir. Çocuğun yaşı arttıkça ve ergenlik dönemine girince ahlaki yargılarda

da olgunlaşma olduğunu düşünür. Karşısında olumsuz davranış sergileyen birine karşı davranışının niyetini düşünerek karar vermeye başlamaktadır. Piaget, ergenlik dönemindeki çocuğun ahlaki gelişiminin ebeveynlerin tutum ve davranışlarından da etkilendiğini düşünmektedir. Ergenlik döneminde gelişen ahlak olgusu ergeni etkilemekte ve ergenin ebeveynleri tarafından da etkilenilmektedir (Karagözoğlu, 2018).

L. Kohlberg bireyin karşı karşıya kaldığı durumlar hakkında ikilem yaşadığını öne sürerek bu ikilemlere karşı vereceği tepkilerin onun ahlak anlayışını oluşturacağını savunmuştur L. Kohlberg ahlak kuramını ahlaki eylemden çok ahlaki yargının gelişimine dayandırmıştır (Çiftçi, 2001: 126). Kohlberg'in ahlaki gelişim evreleri aşağıdaki gibidir:

a. Gelenek öncesi dönem

Ergenlik dönemindeki birey, kuralların doğru olduğuna inanmamaktadır. Cezalandırılmamak için kurallar doğruymuş gibi davranmaktadır.

1. Evre/ İtaat ve ceza eğilimi: Birey benmerkezcidir. Otoriteye uyar ve koşulsuz olarak kabul eder. Bireyin davranışları fiziksel sonuçları göz önüne alınarak değerlendirilir.

2. Evre/ Saf çıkarıcı eğilim: Birey diğerlerine karşı karşılıklılık ilkesine dayanarak hareket eder. Temel amacı ise kendi gereksinimlerini karşılamaktır.

b. Geleneksel dönem

Ergenlik dönemindeki bireyin, sosyal onayı önemseydiği ve içinde bulunduğu sistemin isteklerini ve beklentilerini dikkate aldığı bir dönemdir.

3. Evre/ İyi çocuk eğilimi: İyi davranışın sosyal çevresini memnun eden davranış olduğunu düşünür. İyi bir ergen, kurallara uyan bir genç olarak iz bırakmak ister.

4. Evre/ kanun ve düzen eğilimi: Temel içsel bir davranış olarak kuralları uyulması gereken bir düzen olarak görmekte ve kurallara uymaktadır. Kuralların toplumsal düzen için gerekli olduğunu düşünmektedir.

c. Gelenek sonrası dönem

Ergenlik dönemindeki bireyin, kendisine ve topluma ters düşen bir davranış ya da düşünce şekli görmesine karşılık kuralları sorguladığı evredir.

5. Evre/ kontrat ve yasaya uygunluk eğilimi: Kuralların toplum yararına olduğu düşünüldüğünden birey buna uymak zorunda olmasa bile kurallara uygun davranışlar sergilemektedir.

6. Evre/ evrensel ahlak ilkeleri eğilimi: Birey, tüm insanların eşit haklara sahip olduğunu düşünür. Doğrunun ve yanlışın ahlaki eylem olduğunu kabullenmiştir (Ekşi, 2016).

Ergenlik dönemindeki çocuk, bir yandan fiziksel ve cinsel gelişimlerini tamamlarken diğer yandan toplumsal düzende varlığını koruyabilmek için ahlaki gelişimini tamamlamak durumundadır. Ergenin ahlaki gelişiminde ebeveynlerin rolü büyüktür. Ebeveynler kendi yaşam koşulları etrafında yetişkin bir birey olarak kendi ahlaki gelişimlerini tamamlarken, ergenlik dönemindeki çocuklarının gelişimlerine olumlu ya da olumsuz etki ederler.

4. Sosyal Gelişim

Ergenlik dönemindeki çocuk için sosyal gelişim, kendisini tanımaya başladığı süreçte etrafındaki insanlarca kabul görmek ve birlikte yaşamak istemesi ile doğru orantılıdır. Çocuğun ilk sosyalleşmesi ebeveynleri ile başlamakta ve olgunlaştıkça okul ve akran gruplarına kadar yol izlemektedir. Çocuğun ebeveynlerinden öğrendiği rollerini okul ve akran gruplarına karşı iletişimde kullandığı görülür. Her yeni bir toplumsal sistem, yeni bir davranış ilişkisini açığa çıkardığından çocuk ebeveynleri ile nasıl bir iç ilişki geliştirmişse sosyal ilişkilerinde de buna uygun bir ilişki biçimi geliştirmektedir.

Ergenlik dönemindeki çocuk duygusal olarak arkadaş grupları ve ebeveynleri ile özdeşleşmek istemektedir. Kendisini anlamalarını beklemekte ve kendi gibi olanla arkadaş olma çabasındadır. Bazı destek mekanizmaları aramakta ve bir gruba dahil olmak istemektedir. Gençtan (1995)' e göre kararsızlık ve şaşkınlık gençlerin dayanışma grupları oluşturmasına neden olur. Dayanışma grupları oluşturan ergen, çocukluk çağında öğretilen kuralları kabul etmek istememekte ve ebeveynlerinin geliştirdiği değer yargıları arasında bocalamaktadır.

Ergenin sosyal gelişimini engelleyen en önemli etkenlerden biri teknolojik araçların varlığıdır. Teknolojik araçların ergenlerin sosyal çevresi ile kurduğu ilişkileri sanal boyuta taşımaktadır. Bu durum iletişimin tam olarak öğrenilememesine neden olabilmekte ve sanal ortamda kurdukları İlişkileri yan yana geldiklerinde kuramayan asosyal gençlerin varlığına işaret etmektedir. Bu kapsamda, sosyal beceri olgusu, insanın çevresiyle sağlıklı iletişim ve etkileşim kurabilmesi için önemlidir (Çivilidağ, 2013:22). Sosyal becerisi gelişmiş bireyler sosyal ilişkilerinde daha başarılı ve yapıcı olabilmekte, problemlere karşı çözüm üretme konusunda ise daha becerikli olmaktadır

5. Kişilik Gelişimi

Gelişimsel dönemler içerisinde ergenlik döneminde olan çocuk, kendisini tanımaya çalışmaktadır. ‘‘Ben kimim?’’ sorusu ile başlayan bu tanıma sürecinde kendi kimliğini ve kişiliğini bulmaya çalışmaktadır.

Ergen, kendi kişilik yapısını oluşturmaya çalışırken çevresinde bulunan kendisinden yaşça büyük bireyler ile özdeşim kurmak istemektedir. Sosyal çevresinde kişiliğini benimsediği, dış görünüşünü beğendiği birini rol model almak istemekte ve onun gibi giyinmeye, konuşmaya, davranış geliştirmeye çalışmaktadır. Ergenin bu dönemde özdeşim kurduğu bireyin olumlu ya da olumsuz özellikleri ergene doğrudan yansımakta ve ergenin kişilik yapısının gelişmesine etki etmektedir. Özdeşim kurma süreci ergenlik döneminin bitmesi ile kendiliğinden ortadan kalkacağından ergenin bu süreçte kimi rol model aldığı ve kişiliğini geliştirme yolunda kimden etkilendiği oldukça önemlidir.

D. Ergenlik Dönemindeki Olumsuz Sosyal Davranışlar

Ergenlik döneminde bireyler bir kimlik karmaşası yaşayıp gelişimsel özelliklerini yaşarken diğer yandan sosyal becerilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Bu bireylerin bazıları olumlu sosyal becerilerini geliştirmekte iken diğerleri olumsuz sosyal davranışlar geliştirebilmektedir.

Ergenlik dönemindeki bireylerde riskli davranışlar yaygın olmaktadır. Yaygın risk kategorileri ise saldırgan ve şiddet içeren davranışlar, dikkatsiz araba sürme, rastgele önlem almadan girilen cinsel ilişkiler, uyuşturucu kullanımı ve internette riskli davranışlardır (Smith, 2016:91). Buna paralel olarak ise suç

yönelme ve suç işleme, kendine zarar verme ile içe yönelim riski bulunmaktadır. Bu riskli davranışların temelinde ergenin kuraldışı davranışlar göstererek kendisini toplumda ispat etme aracı olarak gördüğü, arkadaş gruplarına dahil olma isteği ve kendi yaşamını kontrol altında tutmak istemesi yatmaktadır.

Ergenlik dönemindeki olumsuz sosyal davranışlar sonucu ortaya çıkan suça yönelim hakkında yapılan araştırmalar gösteriyor ki suça yönelen ve suç işleyen ergenlerin ebeveynlerinin birbirlerine benzer özellikler taşımakta olduğudur. Ebeveynlerde suç öyküsünün varlığı, ergene olan ilginin bölünmesi, kontrol gücünün olmaması, aşırı baskı, ekonomik problemler ebeveynlerin göstermiş olduğu benzer özelliklerdendir. Bu kapsamda, anne ve babanın boşanması, ölüm, ayrılık, terk gibi nedenlerle ebeveyn ve çocuk arasındaki bütünlüğün bozulması çocuk üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır (Atauz, 1990: 20). Çocuğun sosyal ilişkilerini sağlıklı kuramamasına neden olmakta ve çocuğu suç işlemeye yöneltmektedir.

Ergenlik dönemindeki çocuğun gösterdiği olumsuz sosyal davranışlardan ebeveynler olumsuz etkilenebilmekte ve çeşitli sosyal ve duygusal sorunlar yaşayabilmektedir. Ergenin olumsuz sosyal davranışları karşısında kendisini çaresiz hisseden ebeveynler sergiledikleri tutumlar açısından kendilerini kısıtlanmış ve engellenmiş hissedebilmekte ve kontrolü sağlama konusunda problemler yaşayabilmektedir. Ebeveynlerin bazen kendi yaşamsal sorunlarının varlığı ergene olan davranışları üzerinde etkili olabilmekte ve ergeni olumsuz sosyal davranışlara itebildiği gibi olumsuz sosyal davranışlar sergilemekten de alıkoyabilmektedir.

E. İlişkilerdeki Değişimler: Ebeveynler ve Ergenlerin Aile İlişkileri Üzerine

Ergenlik dönemi ilk sosyalleşmenin gerçekleştiği, ebeveyn ile olan ilişkilerde de büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde sosyal çevresi ile kurduğu ilişkileri güçlendirmek isteyen ergenin, dışa yönelimleri başlamakta ebeveynleri ile olan ilişkileri ise gerilemektedir. Ebeveynlerinden çok dış sosyal ilişki ağlarını geliştirmeye çalışan ergenin gittikçe ebeveynlerinden bağımsızlaştığı gözlemlenebilmektedir (Şen, 2011).

Ergenin bu döneminde ebeveynleri ile kurduğu olumlu ilişkiler tüm yaşamına etki edeceğinden ve kimlik oluşum sürecinde ona destek olacağından ebeveyn ilişkileri konusuna odaklanmak önemli olacaktır.

1. Ergen Çocuğun Ebeveynle Kurduğu Olumlu İlişkiler

Ergenlik dönemindeki bireyin ebeveynleri ile kurduğu ilişkide bireyler arası sevgi bağlarının önemli olduğu açıktır. Ebeveynlerin iletişimdeki yakınlıkları ve sevgi bağları doğrudan ergen ile kurulan ilişkilere yansımaktadır. Ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkisi problemlili ise ergenin gelişimi bundan etkilenecek ve normal olmayan davranışlar sergilemesine neden olacaktır. Olumlu ilişkileri olan ebeveynler ise ergenin okul ve sosyal çevresi ile kurduğu ilişkileri destekleyici ebeveynlik tutumları göstermektedir.

Ergen, bu dönemde ebeveynleri ile anlaşılır ilişkiler kurmak istemekte ve onlardan destek beklemektedir. Ergenlik döneminde anne ve babalar ile kurulan ilişki genel anlamda duygusal yakınlıkta ortaya çıkmaktadır (Smith, 2016: 55). Bu kapsamda, ergen ebeveynleri ile güvene dayalı ve açık iletişim yolları aramaya başlamaktadır. Duygu ve düşüncelerini, kaygı ve korkularını ebeveynlere iletmek istemekte ve onlardan tavsiyeler beklemektedir.

Aile içi ilişkilerin düzenlenmesinde iletişim: hem uyumun sağlanması hem de çatışmanın çözüme ulaştırılabilmesi için temel bir öge oluşturur (Güngör, 2004:31). Bu nedenle ebeveynlerin ergen bireye tüm koşullarda destek olması ve sorunların çözümüne alternatif üretmesi oldukça önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarının bireyselleşmesine ve açık iletişim kurmasına izin verecek nitelikte ilişkiler geliştirmeli, değişim ve dönüşümlerini ılımlı karşılayarak çocuğa özgür bir ev ortamı oluşturmaya gayret göstermelidir.

Ebeveynlerin ve ergen bireyin olumlu ilişkilerinin güçlenebilmesi için duyguları paylaşma ve anlama, bireysel farklılıkları kabullenme, problem çözme becerisini geliştirme, ilgi ve sevgi paylaşımını gerçekleştirme, temel gereksinimleri karşılayabilme ve başa çıkma becerisini geliştirmeleri önemli olmaktadır. Bu kapsamda, ailenin birlikteliği ve farklılıkları onları bir arada tutar ve ayrı birer bütün olmasını sağlayan biricik özelliktir (Friedman (1971'den aktaran Aktaş, 2005: 171). Ailenin olumlu ilişkiler geliştirmesi birlikteliklerinin

devamı niteliğinde olacak ve karşılıklı davranışlar ile oluşturulan ortak bir iletişim ortamı ebeveyn ve ergeni bütünleşme yoluna itecektir.

2. Ergen Çocuğun Ebeveynle Kurduğu Çatışan İlişkiler

Modern yaşamın etkisi ile ebeveynlik olgusunun değiştiği ve bunun sonucu olarak ebeveynler için önemli bir yere sahip olan çocuğun konumunun da değiştiği de görülmektedir. Değişen toplum yapısı ebeveyn ve çocuk ilişkilerini olumsuz etkilemekte ve kuşak çatışmalarına neden olabilmektedir. Çocuğu ile arasında yaş farkı olan ebeveynlerin zamansal farklılığın getirmiş olduğu toplumsal düzenin etkisine maruz kalması çocuğu ile olan ilişkisinde kopukluğa neden olabilir.

Ergenlik dönemindeki çocuk, ebeveynlerine göre yeni gelişen ve değişen çevresel olayları daha çabuk kabul edebilmekte ve yeni davranışlar öğrenebilmektedir. Bunun sonucu olarak ise ebeveynleri ergenin hızlı gelişimsel özelliklerine ve yeni gelişen olaylara karşı geliştirdiği tutum ve davranışlarına uyum sağlayamamaktadır. Tezcan (1981)'a göre önceki kuşakların gençlik dönemine karşı duydukları özlem, buna karşılık gençlerin de kendilerinden daha üstün bir durumda bulunan yetişkinlere karşı duydukları özlem, gençler ve yetişkinler arasında çatışma yaratabilir.

Ebeveynler ve ergen arasında kuşak farklılığı çatışmalarının her iki tarafın birbirlerine karşı yeterince açık ve etkili iletişim kanalları yaratamamalarından kaynaklandığı sıklıkla ifade edilmektedir. Çivilidağ (2013)'a göre ebeveynler ve ergenler arasında en temel anlaşmazlık iletişimsizlikten kaynaklanmaktadır. Çocuğun ebeveynleri tarafından sürekli olarak eleştirilmesi, gereğinden fazla ilgi gösterilmesi ya da hiç ilgilenilmemesi, baskı kurma ve okul başarısı hakkında tehdit edilmesi, dinlenmemesi ve anlaşılmaması gibi konular da çatışmalarının kaynağını oluşturmaktadır. Oysa hem ebeveynler hem ergenler birbirlerini tanıma ve anlama, istek, ihtiyaçları belirleme konusunda açık ve anlaşılır iletişimde olabilseler bu çatışmaların sıklığı en aza indirgenebilir.

F. Ergenliğe Karşı Duruş: Ergen İletişimini ve Davranışlarını Etkileyen Ebeveyn Tutumları

Ebeveyn ve çocuk arasında kurulan ilişkide anne ve babanın sergilediğı tutum iç ilişkiler ve sosyal yaşantı açısından oldukça önemli bir faktördür. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranış biçimleri ve çocuğun davranış biçimlerine karşılık tutum ve yargıları ebeveynler ve çocuk arasındaki ilişkinin yönünü belirlemektedir. Ebeveynlerin sergiledikleri tutumlara sosyoekonomik düzeyin ve eğitim durumunun, ailedeki çocuk sayısının, ergenlik dönemindeki çocuğun ve ebeveynlerin yaşının, ilişki biçiminin, çocuğa hazır olma ve çocuğı isteme şekillerinin, çiftler arasındaki tatmin düzeyinin etkisinin olduğu söylenebilir (Yıldız, 2004: 144).

1. Baskıcı ve Otoriter Tutum Sergileyen Ebeveynler

İletişimde ebeveynlerin çok katı, kurallı ve disiplinli olduğu çocuğun ise kurallara uymakla birlikte saygılı, dürüst, nazik olmasını gerektiren tutum ve davranışları kapsamaktadır. Çocuk kendisine dayatılan tutumu kabullenmek zorunda kalmaktadır. Böylelikle ürken, kendine güveni olmayan, başkasının etkisi altında kalabilen bir yapıya sahip olabilirler (Eldeklioğlu, 2016: 10).

Ebeveynler çocuğı sürekli olarak baskıladıklarından ve kendilerinin dediklerini koşulsuz kabul ettirmekten istediğinden yetersiz iletişim kurulmaktadır. Emir cümleleri kurulmakta ve çocuğa karşı sınırlar çizilmektedir. Ebeveyn ile olan iletişim kapalı ve zorlama ile oluştuğundan çocuk sosyal gelişimini tamamlama konusunda eksik kalabilmektedir. Bu tür aile içi ebeveynlik tutumlarında çocuğun istek ve gereksinimleri dikkate alınmaz (Sezer, 2010: 13).

İç ebeveynlik ilişkisinde disiplini öğrenen çocuk bu şekilde yetiştiğinden kendi kişilik gelişimini tamamlarken baskıcı ve disiplinli bir çocuk olarak yetişmekte, kendi gibi olanla anlaşabilmekte ve iletişim kurabilmektedir. Yaşamında ebeveynleri tarafından sürekli bir baskıya maruz bırakıldığından ve istekleri dikkate alınmadığından dolayı ise, ürkek ve diğerlerinin söylediklerine kulak veren, ezilen taraf olmaktadır.

2. Aşırı Hoşgörülü Tutum Sergileyen Ebeveynler

Ebeveynler çocuğun her isteğine olumlu cevap verme eğilimlidir. Çocuk, evin iç merkezine yerleşmiş durumdadır. Ebeveynler çocuğa karşı fazla ilgili ve sevgi yüklü olduğundan bu çocuğa yansımakta ve çocuk ebeveynlere hükmetmeye başlamaktadır. Çocuk, bu nedenle özgüveni düşük ve toplum kurallarına karşı uyumlu olmayan bir kişilik geliştirmeye açık hale gelir.

Çocuğun her dediği yapılmaktadır. Çocuk ebeveynleri üzerinde bir otorite kurduğunu düşünmekte ve sürekli yeni şeyler istemektedir. İsteddiği şeylerin olması için uğraşan çocuk, ilgi beklemekte ve ilginin odağı olmak için her yolu denemektedir. Doyumsuzluk düzeyi yüksek olan bu çocuklar, ebeveynleri ile olan ilişkilerinde ve sosyal çevrede uyumsuz sosyalleşme yaşamaktadır.

Kurallara alışkın olmayan ve kuralsızlığı öğrenen bu çocuklar toplum kurallarına, okul ve arkadaşlarına karşı geliştirdikleri davranışlarında uyum problemleri ile karşılaşır ve istenmezler. Çocuk, sosyal çevresinde her dediğinin yapılmadığını hissettiği zaman ise içe kapanıklık ve hayal kırıklığı ile karşılaşabilmektedir. Geriye itilmişlik ise çocuğu farklı davranış problemlerine ve zararlı alışkanlıklara itebilmektedir. Bu kapsamda, isteklerinin yerine gelmediğini düşünen çocuğun öfkeli bir hal aldığı açıktır. Bu tutumla yetişen çocuklar girdikleri her ortamda bu rahatlığı bulamayacağından tedirginlik ve huzursuzluk yaşarlar (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016: 571).

Ebeveynlerinin kendisine gereğinden fazla bağlı olan çocuğun, aşırı sevgiye maruz bırakılması ve herkesin isteklerini yapacağına inandırılması onun gelecek yaşamında tehlike oluşturmaması için ebeveynlerin tutum ve davranışlarında kontrollü olması gerekmektedir.

3. Aşırı Koruyucu Tutum Sergileyen Ebeveynler

Ebeveynleri tarafından her zaman koruma ve kontrol altında tutulan çocuğun başına sürekli kötü bir şey gelecekmiş gibi hissedilmektedir. Çocuk gelişimsel açıdan büyümüş olsa dahi bebekmiş gibi davranılmaya devam edilmektedir. Aşırı koruyucu olmak her zaman sıcak ve ilgili olmak anlamına gelmeyebilir (Demir, 2020: 4). Ebeveynler yüksek kaygıları nedeniyle çocuğun kendi başına karar vermesine izin vermeyebilir ve bunun sonucunda çocuk aşırı bağımlı, özgüveni düşük bir birey olarak yetişmeye başlayacaktır.

Ebeveynler tarafından çocuğa karşı sevgi gösterme, koruma ve kollama normal bir ebeveynlik davranışı olarak görülmektedir. Ancak bu davranışın çocuğun karar vermesine engel olacak şekilde yapılması ve onun yerine karar verilerek aşırı koruyucu bir özellik taşıdığından çocuğun sosyal gelişimi açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bağımlı bir kişilik geliştiren çocuk, kendisinin yerine karar veren ebeveynlerine güvenerek yaşamını sürdürmektedir. Bu kapsamda, bu tip tutum sergileyen ebeveynler ile büyüyen çocuklar olaylara seyirci kalmakta, kararlar almada güçlük çekmekte, amaçlarına ulaşmada başkalarından destek beklemekte ve problemleri onun yerine başkasının çözümlemesini alışkanlık haline getirmektedir (Alisinanoğlu, 2003: 105).

4. Kararsızlık Gösteren Ebeveyn Tutumları

Ebeveynler arası ilişkinin anlaşmazlık üzerine kurulu olduğu, her iki tarafın birbirlerine karşı baskın tavırlar sergilediği ve çocuk ile ilgili verilecek kararlarda kararsız bir yol izlendiği görülmektedir. Karar verirken anlayamayan ebeveynlerin karşısında kalan çocuk ise karar verme konusunda güçlük yaşamaktadır.

Ebeveynlerin davranışları arasında uyum ve tutarlılık olmadığından çocuk, kendi davranışlarından emin olamamaktadır. Ebeveynlerinin olaylara karşı tutum ve davranışlarına göre kendisini ayarlamaktadır. Ne yapacağını bilemeyen çocuğun arada kalmışlık hissi açığa çıkmakta ve kaygılı olmaktadır. Kendi düşüncelerini geriye atmak durumunda kalan çocuk, kendisini güvende hissetmeyecektir. Bu ilişkiye sahip ebeveynler ile yetişen çocuklar ilerde kararsız, dengesiz, her türlü etkilenmeye açık, tutarsız, çabuk karar değiştirilebilen bir kişiliğe sahip olurlar (Tuzgöl,2000:43). Bu kapsamda, çocuğun kendi kararlarını kendisinin vermesine izin verilmesi ve ebeveynlerin kendi arasında olan ilişkinin kuvveti oldukça önemli olmaktadır.

5. Güven Veren, Eşitlikçi Ebeveyn Tutumları

İlişkilerinde ebeveynler çocuklarını bir birey olarak kabul etmektedir. Çocuğun, kendi kararlarını vermesine yardımcı olmak ve sağlıklı bir gelişim süreci yaşamasına katkı sağlayabilmek için akılcı bir şekilde davranışlarına yön verirler.

İletişim kuvvetli ve açıktır. Aile, çocuk dahil tek tek her üye açısından demokratik deneyimin ilk aşamalarının yaşandığı ideal bir ortam olarak görülmektedir (Kılıçgün, 2015: 512). Çocuk kendisine değer verildiğini bilmekte ve kurallara kendiliğinden uymaktadır. Her birey aile içerisinde ebeveynleri tarafından biricik görülerek fikirleri önemsenmekte, karar verme ve olaylara karşı çözüm üretme konusunda güçlendirilmektedir.

Aile, toplumsal olarak çocuğun ilk sosyalleşmeyi öğrendiği yer olduğundan çocuğa karşı güven veren, eşitlikçi tutum sergileyen ebeveynlerin varlığı çocuğun sağlıklı gelişimi açısından oldukça önemli olmaktadır. Bu tip ilişkilerde yetişen çocuklar özgüvenli ve sosyal ilişkileri, sosyal hayatı güçlü olarak yetişirler (Şengün, 2003: 209). Bu kapsamda, çocuğun ergenlikten yetişkinliğe devam eden gelişim sürecinde bağımsız bir kişilik geliştirebileceği ve kendine yetebilen bir birey olarak devamlılık gösterebileceği söylenebilir.

6. Kararsızlık Gösteren Ebeveyn Tutumları

Ebeveynlerin davranışları arasında uyum ve tutarlılık olmadığından çocuk, kendi davranışlarından emin olamamaktadır. Ebeveynlerinin olaylara karşı tutum ve davranışlarına göre kendisini ayarlamaktadır. Ne yapacağını bilemeyen çocuğun arada kalmışlık hissi açığa çıkmakta ve kaygılı olmaktadır. Kendi düşüncelerini geriye atmak durumunda kalan çocuk, kendisini güvende hissetmeyecektir. Bu ilişkiye sahip ebeveynler ile yetişen çocuklar ilerde kararsız, dengesiz, her türlü etkilenmeye açık, tutarsız, çabuk karar değiştirilebilen bir kişiliğe sahip olurlar (Tuzgöl,2000:43). Bu kapsamda, çocuğun kendi kararlarını kendisinin vermesine izin verilmesi ve ebeveynlerin kendi arasında olan ilişkinin kuvveti oldukça önemli olmaktadır.

G. İçe ve Dışa Yönelimler: Ergenlik Dönemi Davranış Problemleri

Ergenlik dönemi bireyin fiziksel değişimlerinin belirmeye başladığı ve cinsel olgunluğa erişiminin gerçekleştiği süreçtir. Ergenlik dönemindeki birey, bedeninde meydana gelen değişim ve gelişimleri merak etmeye başlamakta ve fiziksel, duygusal olarak bu değişimlerden etkilenmektedir. Bireyin cinselliğini keşfettiği bu dönem, gelişimin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ilk cinsel deneyimin yaşı, süresi ve ne şekilde olduğu oldukça önemli

olmaktadır. Bireyin, cinselliği ile ilgili açığa çıkan problemler riskli davranışların temelini oluşturabilmektedir. Ergenlik dönemindeki çocuğun, okul ve arkadaş çevresi, ebeveynleri cinsellik ile ilgili riskli davranışlarını etkilediği gibi madde kullanımı, şiddet, yeme bozuklukları, depresyon gibi davranış problemlerini açığa çıkarması açısından da etkin rol oynayabilir.

1. Cinsellik

Ergenlik dönemi çocukluğun sona erdiği ve ergenlik döneminin başlangıç özelliklerinin belirlediği erinliğin başladığının bir ifadesidir. Çocuklar erinlikle birlikte üreme açısından olgunlaşmaya başlayınca, cinselliğe ve karşı cinse olan ilgileri de artmaya başlamaktadır (Smith, 2016: 129).

Ergenlik dönemindeki birey, ilk cinsel deneyimini konu hakkında tam bilgi sahibi olmadan ve sağlıklı nitelendirilebilecek şekilde yaşayabilmektedir. Bu durum ise onun yaşamında bedensel, ruhsal ve sosyal problemlere neden olabilmektedir. İlişki deneyimi sonrası farkına varma duygusu ergeni mahrem ilişkiler konusunda düşünmeye itebilmekte ve suçluluk duygusu hissettirebilmektedir. Cinsel ilişki yaşarken korunma yöntemlerinin bilinmemesi ise ergenlikte hamileliği beraberinde getirebilmekte erken yaşta anne-babalık rollerini açığa çıkarabilmektedir.

Ergenlik dönemindeki çocuğun cinsel ilişki deneyiminde ebeveynlerin rolü oldukça önemlidir. Çocuk çok küçük yaşlardan itibaren kendi cinsiyetinin farkındadır ve ebeveynlerine nasıl, nereden geldiklerine dair sorgulayıcı sorular yöneltebilmektedir. Ebeveynler bu sorulara cevap verirken çocuğun yaşına uygun ve nitelikli cevaplar verebilmeli, davranışlarını buna uygun sürdürmelidir. Bu kapsamda, çocuklar farklı cinsiyet davranışlarını ve cinsel rolleri, kadın-erkek ilişkilerini ilk ebeveynlerinden öğrenmektedir. Kulaksızoğlu (2004)'e göre, anne-babalar çocuklarına örnek olabilecek şekilde dengeli bir hayat sürmelidirler. Ancak böyle bir yaşam şekli, çocukların sağlıklı cinsel birlikteliklerine olanak tanıyabilecektir.

2. Madde Kullanımı

Ergenlerde madde kullanımı oldukça fazla görülebilmektedir. Riskli davranışlara neden olan bu maddeler, geçici keyif veren, her türlü tütün, alkol, uyuşturucu özellik taşıyan maddelerdir.

Ergenlik döneminde birey, kişilik gelişimi problemleri ile ilgilenirken diğer yandan davranışları ile ilgili problemleri açığa çıkmaya başlamaktadır. Maddeye olan merak arttıkça ve kullanma isteği oluştuğunda bu problemler görünür bir hal almaya başlamaktadır. Bu kapsamda, madde kullanım semptomları ergenlik depresif durumları ile ilgilidir. Ergenlerin mükemmel olması gerektiğine inanma, sınırlı ve gergin olma, yalnızlık hissetme, sık ağlama, şüpheli olma en sık görülen depresif semptomlarındandır (Çağlar ve Türk, 2018: 99).

Ergenlik döneminin insanın gelişiminde riskli bir dönem olduğu bilinmektedir. Ergen, karar verirken doğruyu ve yanlış ayırt edebilecek düzeyde olmamakta ve riskli davranışlar sergileyebilmektedir. Ebeveynler ile iletişim ve ebeveynlerin ergenlere karşı olan tutum ve algıları, aile yapısı, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, anne ve babanın varlığı gibi nedenler madde kullanımı konusunda ergenin risklere uzak ya da yakın olmasını belirleyici faktörler arasında gösterilebilir.

3. Yeme Bozuklukları

Yeme bozuklukları ergenlikte öne çıkan içe yönelimli problemlerdendir. Yeme bozuklukları yeme davranışı ve beden imajında meydana gelen düzensizlikler ile ifade edilebilir.

Yeme bozuklukları değişik şekillerde açığa çıkabilmektedir. Ancak ergenlik özellikleri ile ortaya çıkan iki yaygın türü bulunmaktadır. Bunlardan biri anoreksiya nevrozadır; yemek yemeyi reddetme ve kilo kaybetme ile ilişkilendirilmekte ve kilo almaya yönelik obsesif bir korku geliştirme, düşük kilonun ciddi sağlık sorunlarına karşılık ise gerçekdışı bir algıya sahip olmak ile tanımlanmaktadır. İkincisi bulimia nevrozadır; tıkanırçasına yeme ve geri çıkarma bozukluğudur (Sönmez, 2017: 301). Tekrarlayarak devam eden aşırı yeme isteğinin ardından kendini kusturma, oruç tutma ve aşırı spor yapma gibi yenilen yemeği eritmeye yönelik davranışlar gösterilmektedir.

Yeme bozuklukları ergenlik dönemindeki bireyler arasında gittikçe yaygınlaşmakta ve toplumsal bir sorun haline gelmektedir. Özellikle genç kızlar arasında beden algısı ve imajı, popülerlik meselesi üzerine etkisi bilinmekte olduğundan yaygındır. Yeme bozuklukları, depresyon, madde kullanımı, ruhsal bozukluklar gibi psikolojik bozukluklarla da ilişkili ve ölüm oranları arasında bir neden olarak gösterilmektedir.

Ebeveynleri tarafından baskı hisseden, yeterli desteği görmediğini düşünen ve kendisine aile içerisinde özgürlük alanı tanımlanmamış ergenlerin yeme bozuklukları ile karşı karşıya kalma riskleri yüksek olmaktadır. Ebeveynler tarafından ihmal ve istismara uğrama ya da ailede yeme bozukluğu geçmişi olması ergenin yeme bozukluğu ile karşı karşıya kalmasında büyük rol oynamaktadır. Ebeveynlerin çocuğa karşı, sergilediği tutum ve davranışlar ve yetiştirilme şekilleri ergenin fiziksel gelişiminde etkin rol oynamakta olduğu gibi bedensel ve ruhsal gelişiminde de etkin rol oynamaktadır. Ebeveynler ile olan ilişkilerdeki bozukluk yeme bozukluğu tanısı alan insanlarda büyük anlamda gözlemlenebilen olgular olmuşlardır (Kocakaya, 2019: 29). Bu kapsamda, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkinin önemi bir kez daha açığa çıkmaktadır.

4. Depresyon

Bireyi kaygıya itebilen çöküntü haline depresyon denilmektedir. Mutsuz olmak ile tanımlanan depresyon, umutsuzluk düzeyinin arttığı, sıklıkla ağlama krizleri ve intihar eğilimlerine kadar varan semptomlar ile kendini göstermektedir (Ören ve Gençdoğan, 2007).

Ergenlik dönemindeki bireylerde, hüznün ve depresyon süreklilik içinde görüldüğü zaman kendini değersiz hissetme, ümitsizlik, hırçınlık ve öfke gibi belirtiler görülmekte ve gerçek bir depresyondan söz edilebilmektedir. Işık (1991)'a göre, bu duygulanım süresi on beş günü geçiyorsa ve uyku bozuklukları, iştahsızlık ve kilo kaybı gibi bozukluklar ekleniyorsa ergenin gerçekten depresyonda olduğunu düşünmek gerekir.

Ebeveynler ergenlik dönemindeki çocuklarına karşı sürekli bir beklenti içerisinde. Çocuk bu beklentileri karşılayamadığı durumlarda depresyona itilebilmektedir. Yetememe hali ve isteksizlik en yüksek seviyeye çıkabilmek ve

ergenin kendini iyi hissetmemesine neden olabilmektedir. Bu depresyona itilme hali, kız ergenlerde daha sıklıkla görülmekte ve geçici olarak saptanmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarının riskli bir dönemde olduğunu bilmesi onlara karşı iyilik hallerini etkilemektedir. Ebeveynleri ile iletişimi açık ve anlaşılır olan ergenler, depresyon halini daha kısa süreli yaşarken kapalı iletişime sahip ebeveynlerin içinde olan ergenler, depresyon ve karmaşık duygu halini daha yoğun yaşayabilmektedir.

5. Zorbalık ve Şiddet Olgusu

Zorbalık tekrar eden davranışların bütünü, istenmeyen, olumsuz eylemleri içeren saldırganlık anlayışını ifade etmektedir. Zorbalık eylemini gerçekleştiren kişi ile mağdur arasında güç dengesizliği söz konusudur. Zorbalık, isim takmak, sosyal dışlamak, kurbanın parasını almak ya da sahip olduğu şeylere zarar vermenin yanı sıra; itmek, vurmak gibi daha açık biçimde görülen acı verici eylemleri de içerir (Bolat, vd., 2011: 151). Bu kapsamda, zorbalık çeşitli şekillerde varlığını göstermektedir.

Zorbalığın açığa çıkma nedenleri arasında otoriter ebeveynlere sahip olmanın etkisinin olduğu bilinmekte ve bu durum sosyal çevrenin etkisiyle birlikte düşünülmektedir. Geçmişe kıyasla ebeveynlerin etkisinin dışında akran ilişkilerinin ve akranların davranışlarının örnek alınması saldırgan davranışlara etki edebilmektedir. Akran ilişkilerinin ergenlik döneminde önemli hale gelmesiyle birlikte cinsiyete dayalı zorbalık ve siber zorbalık da zorbalık türleri arasına girmektedir (Totan ve Yöndem, 2007: 60).

Ergenlik döneminde birey fiziksel olarak güçlenmekte ve şiddetten hoşlanma, saldırgan davranışlar sergileme konusunda meraklı hale gelmektedir. Rol model olarak gördüğü diğer bireylerin şiddeti çözüm yolu olarak görmesi, gelir dağılımı ve eğitim düzeyinin toplumda düşük olması, medya aracılığıyla şiddetin olağan gösterilmesi ve normalleştirilmesi, ebeveynler ile iç iletişimin zayıf olması, ebeveynler tarafından fiziksel ve cinsel istismara maruz kalınması gibi nedenler ergenlik dönemindeki bireyin şiddete ve zorbalığa eğilimini arttırmaktadır.

H. Ergenlik Dönemindeki Gelişimin ve Davranış Problemlerinin Ebeveynler Üzerine Olan Etkisi

Ergenlik dönemi daha önce yaşanmamış ve yeni yaşanacak olan dönemi ifade etmektedir. Çocukluğu yetişkinliğe bağlayan fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve pedagojik yönleriyle genç insanın gelişme yılları ve uyum sağlamada karşılaştığı yeni zorluklar çağıdır (Seyyar, 2011: 408).

Ebeveynlik, ergenlik dönemindeki çocuğun desteklenerek sağlıklı bir kişilik oluşturması ve topluma kazandırılması açısından oldukça önemli bir role sahiptir. Çocuğun ergenlik dönemine girmesiyle birlikte ebeveynleri ile ilişkiler değişmekte ve ebeveynler çocukla birlikte yeni bir evreye geçmektedir. Çocuğun aile içindeki değeri, ebeveynlerinin ve sosyal çevresinin çocuğa nasıl bir değer atfettiği, nasıl algıladığı, kişisel ve toplumsal açıdan nasıl bir gereklilik yüklediği karmaşık bir değeri ifade etmektedir. Çocuğun, ailesi için taşıdığı değer çocuğun iktisadi, sosyal ve psikolojik yönleriyle sağladığı fayda ve zararlar şeklinde ifade edilebilir (Başargan ve Kümbül,2001:145).

Ergenliğin başlangıcına eşlik eden gelişimsel ve davranışsal problemlerin varlığı ebeveynlik rollerinde karmaşık bir düzenin oluşmasına neden olmaktadır. Zorbalık ve şiddet olgusunun varlığı, depresyon, madde kullanımı, yeme bozuklukları, cinsel yönelimler gibi davranış problemleriyle baş etmek durumunda kalan ebeveynler kendilerini yeni psikolojik ve sosyal problemlerin odağında bulmaktadır. Ebeveynler, ergenlik dönemindeki çocukları ile daha fazla ilgilenmek durumunda olduklarından kendilerine ve sosyal çevrelerine ayırdıkları zaman azalmış olmakta ruhsal ve duygusal durumları ergenlik dönemindeki çocuklarından olumsuz etkilenebilmektedir. Çocuğa zarar veren bu davranış problemleri ebeveynlere de zarar vermekte ve ilişkileri zayıflatabilmektedir.

Ergenlik dönemindeki çocuğun ebeveynlerin sosyal yaşamı üzerinde etkisi büyüktür. Çocuk yetiştirme yükü artmakta, disiplin ve eğitim sorunları ortaya çıkmakta, çocuğun beklentileri, geleceği ile ilgili kaygıları, toplum içindeki saygınlığı, üzüntü ve duygusal yükün varlığı, ebeveynlerin çalışma olanaklarının ve davranışlarının eskiye göre kısıtlanması sonucu geriye itilme hissi, yorgunluk ve uyku problemleri, stresin varlığı gibi sosyal ve duygusal sorunlar artmakta ebeveynler bu sorunlar ile baş etmeye çalışırken bir yandan da ergenin gelişimini

en iyi şekilde tamamlayabilmesi için mücadele vermek zorunda kalmaktadır. Tüm bu değerlendirmeler sonucu, ergenlik dönemi özellikleri taşıyan çocuğun gelişimsel özelliklerinin ve buna bağlı davranış problemlerinin ebeveynlerini etkilediği ve en önemlisi ebeveynlerin öznel ve sosyal yaşamlarına etki ettiği söylenebilir.

III. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi ile ve fenomenolojik desende gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Aydın, 2018). Nitel araştırmada araştırmacı öznel bakış açısına önem vermekte ve yaşanan olayların anlam ve değer bilgisine odaklanmaktadır. Fenomenolojik desen odaklandığı konuda birey veya grupların olguyu nasıl yansıttıklarına (algılarına ve algılarının ifadelerine) odaklanmaktadır. Bu çalışmada da ebeveynlerin ergen çocukları hakkındaki öznel düşünceleri ile ergenlik sürecine ilişkin başat stratejileri ele alınarak ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar algı ve düşüncelerin ifadelendirilmesi ile anlaşılmaya çalışılmıştır.

B. Araştırmanın Özneleri

Araştırmanın öznelerini İstanbul'da özel bir lisede eğitim gören ergen çocukların ulaşılabilen 20 orta sınıfa mensup velisi oluşturmaktadır. Örneklem belirlenmesinde kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme; kolay ulaşılabilir veya elverişli örnekleme tamamen mevcut olan, ulaşması hızlı ve kolay olan ögelere dayanır (Patton (2005' den aktaran Baltacı, 2018: 259).

C. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırma verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun hazırlanmasında bir psikolog ve farklı öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır. Görüşme formunun ilk bölümünde katılımcıyı tanımaya yönelik bilgiler bulunurken sonraki bölümlerde ebeveynlerin ergen çocuklarıyla olan

iletişimlerine ilişkin sorular, ergen çocuklarda gözlenen davranış problemleri ve aileye olan etkisinin yarattığı sosyo duygusal sorunlara ilişkin sorular ve ebeveynlerin yaşadıkları sorunlarına karşılık geliştirdikleri baş etme stratejilerine ilişkin sorular yer almıştır.

D. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırma, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir veri toplama yöntemi olan görüşme yönteminden yararlanılarak gerçekleştirilmiş ve betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analizde doğrudan alıntılar yapılarak verilerin betimsel tarzda sunulması esastır. Araştırma verilerinin toplanmasından önce İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 01.04.2021 tarihli, 2021/04 sayılı kararla etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul onayından sonra yüz yüze görüşmelere başlanması planlanmış ve katılımcılarla okul ortamında yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış soruların esnekliğiyle oluşturulan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelere başlamadan önce gönüllü bir katılımcı ile görüşme yapılmış, soruların anlaşılabilirliği gözden geçirilerek görüşme formuna son hali verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formunu doldurmaları istenmiştir. İstanbul'da özel bir lisede eğitimine devam eden ergen çocukların 20 orta sınıfa mensup velisi ile yapılan görüşmeler 2021 yılı Nisan-Mayıs aylarında katılımcıların uygun olduğu tarih ve saatlere randevu verilerek gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 40-45 dakika aralığında sürmüştür, bazı katılımcılarda izinleri doğrultusunda ses kayıtları alınmıştır. Görüşmelerde bazı katılımcılardan alınan ses kayıtları dijital ortamda tam metin halinde deşifre edilmiştir.

Betimsel analiz için araştırma soruları ve kavramsal çerçeve gözden geçirilerek verilerin ele alınacağı temalar belirlenmiştir. Daha sonra önceden oluşturulan kavramsal çerçeveye ve temalara göre veriler ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve bulguların analizi ve sonuca ulaşmada, güçlü bir çerçeve oluşturulmuştur. Son olarak ise tanımlanan bulgular bir akış içerisinde açıklanmış ve anlamsal bir bütünlükle ortaya konmuştur.

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulguları sosyo-demografik bilgilere ilişkin bulgular, ergenlerde gözlenen fiziksel-sosyal-duygusal sorunlara ilişkin, ebeveynlerin yaşadığı sosyo-duygusal sorunlara ilişkin, ebeveynlerin çocuklarının sosyal yaşamıyla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin, ebeveynlerin sorunlarıyla ilgili düşünceleri olarak altı ana başlıkta sunulmaktadır.

A. Ebeveynlerin Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çizelge 1 Ebeveynlerin SosyoDemografik Profili

Katılımcı	Cinsiyeti	Yaşı	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Mesleği
Ebeveyn 1	Kadın	42	Evli	Lisans	Mimar
Ebeveyn 2	Kadın	45	Bekar	Lisans	Bankacı
Ebeveyn 3	Kadın	43	Bekar	Ön Lisans	Halkla İlişkiler Sorumlusu
Ebeveyn 4	Kadın	48	Evli	Lisansüstü	Şirket Sahibi
Ebeveyn 5	Kadın	41	Evli	Lisans	Hemşire
Ebeveyn 6	Kadın	38	Bekar	Lisans	Finans Müdürü
Ebeveyn 7	Erkek	47	Evli	Lisans	Akademisyen
Ebeveyn 8	Kadın	50	Evli	Lise	Ev Hanımı
Ebeveyn 9	Erkek	41	Evli	Lisans	Serbest Meslek
Ebeveyn 10	Erkek	43	Evli	Lisans	Mali Müşavir
Ebeveyn 11	Kadın	48	Bekar	Yüksek Lisans	Avukat
Ebeveyn 12	Kadın	46	Evli	Lisans	Kimyager
Ebeveyn 13	Kadın	39	Bekar	Lisans	Ev Hanımı
Ebeveyn 14	Erkek	47	Evli	Lisans	Pilot
Ebeveyn 15	Kadın	41	Bekar	Ön Lisans	Öğretmen
Ebeveyn 16	Erkek	38	Evli	Ön Lisans	İş Sağlığı ve Güvenliği
Ebeveyn 17	Kadın	39	Bekar	Lisans	Öğretmen
Ebeveyn 18	Erkek	43	Evli	Ön Lisans	Memur
Ebeveyn 19	Kadın	40	Evli	Lisans	Öğretmen
Ebeveyn 20	Erkek	45	Evli	Ön Lisans	Memur

Katılımcıların çoğu kadınlardan oluşmakta olup yaş aralıkları 38-50 arasında değişmektedir. En fazla yığılma ise 40'lı yaşlardır. Katılımcıların tamamına yakınının yükseköğretim, sadece birinin ise lise eğitimi aldığı görülmektedir. Katılımcıların hepsi kamu ve özel sektörde tanımlı iş gruplarında

olup (mimar, avukat, öğretmen vb.) sadece 1'i ev hanımıdır. Katılımcılardan 7 ebeveyn boşanmış diğerleri ise evlidir.

B. Ebeveynlere Göre Ergenlerde Gözlenen Fiziksel- Sosyal- Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular

1. Ebeveynlere Göre Ergen Çocuklarda Görülen Fiziksel Değişimler

Katılımcı ebeveynlerin çoğunluğu ergenlik dönemine geçişle birlikte ergenin fiziksel değişimlere uğradığını ve bunun yanı sıra sosyal, duygusal ve cinsel etkinliklerinde farklılaşan değişimlerini dile getirmişlerdir. Bu anlatıların, çocuğun ergenlik dönemine geçişinin onun bedenine olan etkisinin yanı sıra ebeveynlerin çocuklarındaki değişimler nedeniyle yaşadıkları sorunların ifadesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

“Çocuğumda ani gelişen boy ve kilo artışları gözlemledim bunun yanında göğüsleri irileşmeye başladı ve vücudunun çeşitli yerlerinde tüylenmeler oldu. Duygusallaşmaya başladı ve kendi kendine bazı şeylere alınıyor ve neye alındığını bile bilemiyorsunuz. Daha fazla arkadaş edinmek istediğini seziyorum ve sadece benimle kurduğu ilişki ona yetmiyor artık daha dışa dönük olmaya başladı farklı insanlarla tanışmak istiyor.” Ebeveyn 1

“Davranışları yeni yeni değişiyor. Fiziksel olarak zaten çocukluktan çıktığı için bazı yerlerinde büyümeler oldu. Göğüsleri büyüdü, boyu uzadı mesela. Duygusallaştı. Bazı şeylere nedensiz ağlıyor ve kısa süreli depresyonlar yaşıyor. Sivilcelenmeye başladı. Yeni arayışlar içinde olduğunu düşünüyorum hep yeni insanlar ile tanışmak isteyip çok çabuk sıkılıyor. Özellikle arkadaşlarıyla daha fazla olmaya başlamak istedi.” Ebeveyn 6

Ebeveyn 1 ve Ebeveyn 6, çocuklarındaki fiziksel değişimleri, duygusallaşmanın ve sosyal anlamda arkadaşlık ilişkisine yönelmenin varlığını ifade ederken Ebeveyn 2 ve Ebeveyn 4 kendini beğenmeme ve fiziksel değişimlerdeki utanmalara, karşı cinse yönelmenin önemine dikkat çekmişlerdir.

“Arkadaş edinmek istiyor ama bu konuda biraz başarısız. Ben yetmiyorum ona artık gibi hissetmeye başlıyorum bazen duygusal olarak bana karşı ve başkalarına karşı çok sinirli davranabiliyor özellikle fiziksel olarak tüyleri çıkmaya başladı ne bileyim işte yani boyu attı birden falan sivilcelenmeler gibi durumlar onun dışında kendisini beğenmemeye başladı ve ayna karşısında uzun süreli vakit geçirmeye başladı. Başka insanların onun görüntüsü hakkında yaptığı iyi ya da kötü yorumlara hemen tepki verip yanlış anlıyor ve insanlarla geçinemiyor galiba. Karşı cinse olan ilgisi arttı aslında o anlamda sosyalleşmeden bahsedilebilir.” **Ebeveyn 2**

“Aileden çok arkadaş çevresine yönelmeye başladı. Sorunlarını tek başına çözmeye çalışıyor bunun yanı sıra fiziksel değişimlerinden ilk başlarda utanmalar yaşadı. Göğüslerini saklamaya çalışıp bol kıyafetler tercih etmeye başladı. Karşı cinse olan ilgisi arttı. Bir erkek arkadaşı olduğunu biliyorum ve cinsellik boyutunda yakınlaşmalar yaşadığının farkındayım.” **Ebeveyn 4**

Ebeveyn 7, Ebeveyn 16 ve Ebeveyn 20 ise çocuklarındaki fiziksel değişimi davranışsal değişimler eşliğinde ifade etmiştir.

“Fiziksel yapısında değişiklikler oldu. Boyu çok kısaydı ve birden boy attı. Kıllanmaları oldu ve kilo kaybına uğradı. Çok agresif olmaya başladı. Çabuk sinirlenip çok çabuk siniri geçiyor. Karşı cinse olan ilgisi arttı.” **Ebeveyn 7**

Tüm bu değişimlerin varlığıyla birlikte cinsel etkinliklerde değişimlerin olduğu ve mastürbasyona ilişkin katılımcı görüşleri bulunmaktadır.

“Yüzünde sivilceleri çıktı ve sesi kalın olmaya başladı böyle erkek gibi çıkıyor daha çok sesi çocuk gibi değil gibi işte. Cinsel istekleri oluyor banyosunu tek yapmak istiyor ve beni kabul etmiyor yanına. Mastürbasyon yaparken yakaladım ve yalnız kaldığında evimize kız arkadaşlarını davet ettiği oluyor ama tabi onu sorgulamadım özellikle derslerinde düşüşler yaşanmaya başladı ve okula karşı ilgisiz olmaya başladı.” **Ebeveyn 3**

2. Ebeveynlere Göre Ergen Çocuklarında Gözlenen Davranış Bozuklukları

Ergen davranışlarındaki bozukluklara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu ergen çocuklarında yeme bozuklukları, şiddete eğilim, sigara ve alkol kullanımı, depresyon gibi davranış sorunları gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

“Yeme bozukluğu gözlemliyorum aslında yani hiç yemek yemiyor kızımda zayıf kalma arzusu var sürekli beğenilmek istiyor arkadaşları ve başka insanlar tarafından çok göz alıcı bir çocuk zaten doktor tedavisine başladık hatta mama takviyesi alıyoruz. Onu yemek yemesi için zorlamamaya çalışıyorum ama bu durum beni çok üzüyor “tıpkı bir bebek gibi” resmen mama yiyor.” Ebeveyn 1

“Sigara ve alkol kullanıyor. Haliyle tam bu yaşlar özentilik yaşları neredede böyle bir mafya dizisi var işte sosyal mecralarda şiddet eğilimli görseller falan onlara meraklı ya hatta bundan keyif alır olmuş çok komik geliyor yani ama o şuan dış dünyayı keşfetme aşamasında yani kendini gerçekleştirmeye çalışıyor aslında... Kontrollü olması açısından bunların geçmesi için sosyal faaliyetlere yazdırdım onu sigarayı ve alkolü bırakması için yani ona destek olmaya çalıştığımı söylemek isterim en azından daha kötü alışkanlıkları olmaması için çabalıyorum.” Ebeveyn 3

“Depresyon oluyor arada ve sadece bu zamanlar onun yemek yediğini bilirim bir sürü çikolata falan yiyor odası hep dağınık ama onun dışında yeme bozukluğu var düzgün yemek yemez ve sağlıksız beslenir hep dışardan sağlıksız yemekler yiyor. Bunun yanı sıra sigaraya başladığını biliyorum hatta çantasında yakaladım ve ona bunu sormak için biraz zaman vermek istedim. Kullanıyor musun kızım? Diye sorduğumda bana kullanmadığını söyledi ama eve geldiği zamanlar ağzında naneli sakız ile falan geliyor bazen üstü başı parfüm kokuyor olduğundan çok daha fazla orada anne olarak anlıyorsunuz işte. Ona zararlarını anlattım ya da işte yemek yemesi konusunda sağlıklı olmak için önemli olması konusunda ama kendi başına buyruk davranıyor sanırım çok fazla dinlediği söylenemez.” Ebeveyn 4

Bunun dışında ifade edilen diğer görüşler şöyle;

“Bizden biraz uzaklaştı ve kimseyle çok fazla anlaşamıyor. Kendi söylediklerinin bildiklerinin doğru olduğunu düşünüp sürekli beğenmez. Biraz içine kapanık asosyal oldu sanki her ergenlik dönemindeki çocukla aynı boyu falan uzadı, tüyleri çıktı, sesi kalınlaştı.” Ebeveyn 16

“Çocukluğundan beri hırçın yapıya sahipti ve çok fazla yerinde duramazdı. Arkadaşlarıyla sürekli kavga anlaşamayan yapıya sahipti. Ergenlikle artık birçok huyu değişmiş durumda büyüdüğünün biraz farkında bence ki o çocukluğun vermiş olduğu şımarıklığı atmış durumda üzerinden. Daha sakin ve ağır başlı olmaya başladı. Hatta içine kapanık çocuk oldu bile diyebilirim. Sıkıntılarını çok fazla yansıtmıyor kendisi halletmeye çalışıyor. Sesinde değişiklik oldu daha kalın ses tonu var artık sakalları çıkmaya başladı. Boyu uzadı ve kilo artışları gözlemledim.” Ebeveyn 20

C. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukları Nedeniyle Yaşadıkları Sosyo-Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular

1. Ebeveynlerin Yaşadıkları Sosyal ve Duygusal Sorunlar

Ergen bir çocuğa sahip olmanın ebeveynlerin sosyal yaşamı üzerindeki etkisine bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal yaşantılarında kısıtlamalar yaşadıklarını dile getirdikleri görülmektedir.

“Kısıtlanmalar oldu. Kendi gitmek istediğimiz yerlere tek başımıza karar vermiyoruz onun fikirlerini önemsiyoruz çünkü o bambaşka yerler seçiyor. Hafta sonu gezmeye gidilecekse mesela hep onun beğendiği yerlere gidilmesini istiyor. Ya da mesela bir nişan, düğün töreni ya da davete falan gidilecekse gelmek istemez üzerine giyecek kıyafeti olmadığını söyler falan sanki hiç elbisesi yokmuş gibi oturur ben ne giyeceğim diye saatlerce düşünür. Evden çıkmak bir hayli zor hale gelir böylelikle gibi. Tabi bize bu durum nasıl yansıyor onun gelmediği yerlere götürmek istiyoruz ya da onunla bazen bu konularda tartışmalar oluyor. Engelleniyoruz aslında biraz çünkü

bazen bizi göndermek istemiyor onunla vakit geçirmemizi istiyor.”

Ebeveyn 4

Ebeveyn 4, ergen çocuklarının ilgi beklediğini ve kendileriyle zaman geçirilmek istendiğini ifade ederken, bazı katılımcılar ise sosyal yaşantılarında değişimlerin olduğunu ve kendilerine kalan zamanın azlığına vurgu yapmışlardır.

“Sosyal yaşantım değişti diyebilirim. Yani o küçükken onu kimseye bırakamıyordum şimdi büyüdü bu defa o kimseye kalmak istemiyor böyle garip bir durum aslında. Arkadaşlarımla dışarı çıkıp eğlenmeyi tercih edemiyorum daha çok aile ortamlarında işte sosyalleşmeye çalışıyorum. Çünkü onun okuluydu onun spor saatiydi onun istekleri ve beklentileriydi derken aslında ben biraz kendime az zaman ayırıyorum galiba.” ***Ebeveyn 1***

“Ona daha fazla vakit ayırmaya özen gösterdiğim için aslında sosyal yaşantımda kısıtlanmalar oldu. Yani onunla ilgilenmekten kendime çok fazla ayırdığım bir zamanım kalmıyor diyebilirim. Mesela alışverişe gidemiyorum markete gidiyorum falan zaten çalışıyorum çok vaktim yok eve geldiğim zamanlar onunla ilgilenmek istiyorum çünkü ilgi beklediği bir yaşta.” ***Ebeveyn 6***

Ebeveynlerin sosyal yaşantısının kısıtlandığına dair ifadelerine paralel olarak çocuk için ilgi gösterme, güvenli ortamın varlığını sağlayabilme ve çocuğu koruma ihtiyacı düşüncelerini ifade eden katılımcı görüşleri bulunmuştur.

“Ben çok çalışıyorum. İşte yoğun olduğum için zaten çok fazla sosyal hayatım yok. Adliyede avukat arkadaşlarla çay içme fırsatım oluyor. Dinlenme zamanlarımda çocuğumla ilgileniyorum çünkü tek kalmasından huzursuzluk duyuyorum. Onunla daha çok ilgilenmem gerektiği bir yaşta çünkü bunu biliyorum. Eve zaten bir arkadaşımı getiremiyorum asla istemiyor ve tepkiler veriyor. Hele görüştüğüm bir arkadaşım vardı erkek olduğu için onunla aramda bir şeyler olduğunu düşündü ve babasının yerine onu koyacağıma inandığı için benimle günlerce konuşmadığını biliyorum. Yani demem o ki zaten çok fazla sosyalleşemiyorum. Onun ergenliğiyle birlikte artan ilgi ihtiyacı beni kısıtladı.” ***Ebeveyn 11***

“Sosyal yaşantım eskiye göre tabi daha az çünkü onun sorumlulukları üzerimde yani şöyle mesela onun fiziksel, bedensel olsun tüm ihtiyaçlarına cevap vermem gerekiyor işte bu yüzden yani onun ergenliğinde daha çok yanında olmam gereken durumlar olabiliyor. Mesela onu güvenli bir ortamda tutmam gerektiğini biliyorum onun için ben bazı zamanlar onunla kalmak zorundaymışım gibi hissediyorum. Zaten bazen o bana gitme dışarı falan dediğinde onun yanında kalmam gerektiğini hissettiğim için gitmiyorum ve onunla bir şeyler yapmayı tercih ediyorum.” **Ebeveyn 13**

Katılımcıların bazıları eşleriyle olan ilişkilerinde sosyalleşme anlamında birbirlerine ayırdıkları zamanın değiştiğini ifade etmişlerdir.

“Sosyal yaşantım kalmadı diyebilirim. Onun ergenliğiyle beraber bizim ona karşı sorumluluklarımız arttı ve ona daha fazla zaman ayırmaya çalışıyoruz. Özellikle ebeveynler olarak birlikte vakit geçirme zamanlarımız kısıtlı çünkü onunla yapıyoruz her şeyimizi.” **Ebeveyn 5**

“Kısıtlanmalar oldu. Onun büyümesi ve istekleri olduğu için hep ona uygun davranamıyorum. Onun isteklerini karşılayabilmek için işe gitmem gerekiyor işimin başında olmam gerekiyor mesela ama o bazen hafta sonlarını birlikte geçirmek istiyor. İster istemez hep çocuklarla ilgilenmeye çalıştığımız için kısıtlanma oldu. Eşimle arama girdi hatta bu durum onları tek bırakıp birlikte gezmeye çok nadir gider olduk.” **Ebeveyn 9**

2. Ebeveynlerin Ergenlikle Birlikte Değişen Davranış Örüntüleri

Ergenlik döneminin etkisiyle ebeveynlerin değişen davranış örüntülerine bakıldığında katılımcıların tamamı çocuklarına karşı davranışlarında değişiklikler olduğunu, çocuklarını üzmemek adına olmadıkları biri gibi davranma eğiliminde bulduklarını dile getirmişlerdir.

“Onu çok seviyorum ama şöyle ona karşı duygu ve davranışlarımın değiştiğini düşünüyorum yani bazen sinirli davranabiliyorum ya da onu üzebiliyorum ama bu biraz onun tutum ve davranışlarından dolayı böyle. Yani ergenliğe geçişle birlikte gerçekten onun hisleri nasıl değişiyorsa benim hislerim öyle değişti çünkü bazen kendimi kötü hissettiğim zamanlar oluyor ve duygusal olarak çökkünlük haline bürünebiliyorum.” Ebeveyn 1

“Onun çocuktan çıkması ve ergenliği onu nasıl değiştirdiyse bizi öyle değiştirdi. Yani biz onu aynı derecede seviyoruz ve ona öyle davranmaya çalışıyoruz ama onun değişen ruh hallerine ayak uydurmak bazen çok zor olabildiği için kendinize baktığınızda yaptığınız şeylere falan değiştiğinizi görüyorsunuz. Ona karşı sorumluluklar arttı en basiti.” Ebeveyn 5

“Onu çok sevdiğimi biliyorum. Onun bunu bilmesi ve hissetmesi için tüm çabam. Ona karşı davranışlarım zaman zaman değişebiliyor. Onun değişkenlik gösteren arkadaşlık ilişkileri, ruh hali hepsi beni etkiliyor. Dediğim gibi ona karşı sorumluluklarım olduğu gibi onun hayatına karşı sorumluluklarımda iyice artmış bulunuyor. Durum böyle olunca tabi ben bazen olmadığım gibi davranabiliyorum. O üzülmesin diye onun dilinden konuşmaya çalıştığım oluyor. Bir genç kızmış gibi onun sevdiği şeyleri gecenin köründe yapabiliyorum mesela akşamları makyaj yapmak, oje sürmek, eğlenceli videolar çekmek gibi...” Ebeveyn 11

Ergen çocuklarıyla ilgili ebeveynlerin endişelerine bakıldığında katılımcıların tamamının çocuklarıyla ilgili olarak endişeli oldukları görülmüştür.

“Onun ergenliğiyle birlikte sorunları arttı ve daha fazla arkadaş canlısı olmaya başladı böyle olduğu için onu dış çevreden korumaya çalışıyorum ama bir yandan onu sıkmak istemiyorum derken böyle bir ikileme geçiyor günlerimiz. Çoğu şey değişiyor yani dünya çok değişiyor dışarısı kötülükler ile dolu onun adına oldukça endişeleniyorum özellikle bazen böyle kötü bir dünyaya çocuk getirdim hadi bizler bir şekilde ucundan yaşadık bitti gitti bu çocukların hali ne olacak diye düşünmüyor değilim.” Ebeveyn 1

“Kesinlikle. Çünkü o kendisini geliştirmeye ve gerçekleştirmeye çalıştığı bir dönemde kendisini korumak için hala küçük olduğunu düşünüyorum o kendisini koruyacak durumda olsa bile dünya kötülerle dolu halde. Endişeliyim.” Ebeveyn 5

“Endişeliyim. Çocuğum çok hassas ve özenli olması gereken döneminde ergenlik dönemi onun duygu değişiklikleri yaşadığı ve üstesinden birlikte geleceğimiz bir dönem bu dönemde onunla aynı dönemden bende geçiyorum. Onun bu olumsuzluklar yüklü dünyada tek başına savaşmak zorunda olmasından korkuyorum. Başına bir şey gelir diye korkuyorum.” Ebeveyn 11

Katılımcıların bazıları ise çocuklarının parçalanmış aileye sahip olmasından dolayı rol model edinme konusunda eksik kalabileceklerini ve bu nedenle çocuklarını korumak durumunda olduklarını ifade etmişlerdir.

“Endişeliyim şöyle hem sinirli bir yapısı olduğunun farkındayım hem babası ile ayrı olduğumuz için ona rol model olma konusunda eksik kalmak istemiyorum. Biliyorsunuz toplumsal şartları yeni olaylar oluyor sürekli ne bileyim tam gelişim çağında ve onu koruyamıyorum tam olarak bence ve kötü alışkanlıkları olmasını kötü arkadaşlıklar edinmesini istemiyorum.” Ebeveyn 2

“Endişeliyim. Ergenlik döneminde yani daha tam büyümedi ve şiddete meyilli böyle vurdu kırdı falan erkek çocuk olması nedeniyle dışarıyı güvensiz buluyorum. Eşimden ayrı olduğum için özellikle erkek çocuk babasından yoksun ben hem anne hem baba olmaya çalıştığım oluyor. Endişeliyim işte arkadaşlarına karşı her şeye karşı endişeliyim.” Ebeveyn 3

Ebeveyn 7 ve Ebeveyn 12 ise ergen çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinin tam gelişmemesi ve asosyalliği nedeniyle daha çok ebeveynleri ile vakit geçirmek istemesini dile getirmişlerdir.

“Endişelendiğim zamanlar oluyor. Mesela arkadaşlarıyla kurduğu çok sağlam ilişkiler olmaması ya da hep bizimle olmak istemesinden dolayı. Dışarıda zaten dünya kötü bir hale geldi. Elbette

endişeleniyorum. Kendisini gerçekleştirmesi, korumayı öğrenmesi gerek.” Ebeveyn 7

“Endişeliyim. Endişe etme nedenimse ergenlik döneminde olmasının vermiş olduğu o özgüven ve değişkenlik gösteren arkadaşlık ilişkileri fazla sosyal olmaması ve bizimle sürekli vakit geçirmek istemesi bunun yanı sıra gerçekten ben ona güvensen bile dışarıya karşı olan güvensizlik hissi çünkü insanlar ve dünya gittikçe değişiyor. Haberlerde falan görüyoruz hep olumsuz her şey olumsuz iyi bir şey yok gibi yani sokak güvensiz geliyor bana.” Ebeveyn 12

Ayrıca tüm bu endişe şekillerinin yanı sıra ergen çocuklarının depresyon ile ilişkili olan duygu ve davranışları konusunda endişelerini belirten katılımcı anlatıları bulunmuştur.

“Evet. Endişeliyim çünkü onun davranışları ve duyguları ona zarar verecek diye korkuyorum bazen depresyon yaşadığında falan toparlanması uzun zaman alıyor bu durumda endişe ediyorum. Onun arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde zaman zaman tereddüt ettiğim ve onu korumak istediğimi düşünüyorum. Dünya çok değişti kötü insanlarla dolu o iyi olsa bile insanlar kötü ve onu korumak açısından endişeliyim.” Ebeveyn 14

“Evet. Yaşadığı ağlama krizleri ve depresyon halleri değişen davranışları konusunda endişeliyim ama dışardaki hayata karşı güvensizliğim var diğer yandan da kısacası endişeliyim.” Ebeveyn 18

3. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukları İle Arasındaki Değişen İlişkiler

Ebeveynlerin çocuklarının ergenliğiyle birlikte çocuklarıyla kurdukları ilişkilerindeki değişikliklere bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu ilişkilerinde değişimler olduğunu dile getirmişlerdir.

“İlişkimiz anlaşılması zor bir hale büründü aslında diyebilirim çünkü ona çocuk muamelesi yapıldığını söylüyor aslında öyle bir şey olmamasına rağmen. “Bana çocuk gibi davranma, ben çocuk değilim” gibi söylemler geliştirip sırlarını genelde arkadaşlarıyla paylaşıyor bize daha az kendisini açıyor gibi bilemiyorum ama

ergenlik döneminde olduğu için olabileceğini düşünüyorum sonuçta zamanının büyük bir bölümünü dışarıda geçiriyor ve etkilenmesi normal.” Ebeveyn 1

“Olumsuz değişen bir ilişkimiz var. Çünkü kendisi ile ilgili olan şeyleri asla benimle paylaşmak istemiyor ve arkadaşları onun için öyle önemli bir hale geldi ki kız arkadaşından duyuyorum ben birçok şeyi mesela. Onun ile iletişime geçebilmek çok zor oluyor bazen. Çocuklukta böyle değildi yani bu ergenlikte böyle sanırım benim gözümüzde hala küçük ama bunu ona söyleyince bana çocuk gibi davranmaktan vazgeç ben büyüdüm artık işte sen bana karışamazsın falan gibi şeyler söyler.” Ebeveyn 3

“Evet. Onunla ilişki kurmakta zorlanıyoruz. Onun istekleri değiştikçe bizim ona olan ilgimiz iki katı daha artıyor aslında ve duygusal olarak yaşadığı çöküntü halleri bizim aile içi iletişimimizi etkiliyor. Bu defa aile içi çatışmalar yaşanmaya başlıyor. Mesela ona tepki vermeden bazı şeylere kızıp kendi kendine küsme halleri olabiliyor. En basiti sevdiği bir şeyi almadığınız zamanlar ya da işte onu kötü bir eylem yaptığında uyardığınız zamanlar.” Ebeveyn 14

İlişkilerdeki değişimlerin fiziksel teması azaltma yönünde olduğuna dair katılımcı görüşleri şöyledir:

“Evet. Özellikle fiziksel teması azaltma yönünde çünkü ben fiziksel teması seven bir anneyim aslında çocuğumda bundan çok hoşlanıyor ama bazen ‘ne yapıyorsun hani bir dur artık’ gibi beni sınırlandıran davranışlarda bulunuyor. ‘Bana çocuk gibi davranma’ gibi söylemleri var. Tek olduğumuzda hiçbir sıkıntı yok ama yanımızda başka birisi varsa ona daha yetişkin gibi davranmamı istiyor ve aksi bir şey olduğunda ah canım benim gibi söylemler olursa hemen tepkileri yükseliyor ve çok sinirleniyor.” Ebeveyn 2

“Evet çatışmalar yaşıyoruz aslında aile içi iletişimi açık ve şeffaf olan bir aile olmak istediğim halde bazen bu iletişim tam yerine gelmemiş oluyor mesela onunla konuşmak istediğimde bazen buna ters cevaplar verdiği zamanlar olur. Özellikle ilişki anlamda fiziksel

teması kesme yönünde değişiklik oldu. Çünkü o ve ben fiziksel teması seven ikiliydik çocuğuma dokunmadan asla rahat edemezdik geceleri birlikte uyumak istediğimiz oluyordu ama şimdi ergenliğin vermiş olduğu bazı özellikleri var böyle olduğu için çok fazla temas etmeden sevme boyutlarımız oluştu.” Ebeveyn 17

Ebeveyn 11, çatışmaların ve olumsuz ilişkilerin yanı sıra çocuğunun ergenliğinin eşinden boşanma zamanıyla örtüştüğünü ifade ederek ilişkilerinin değişmesini boşanma eyleminin gerçekleşmesine bağlamıştır.

“İlişkimizin değiştiğini düşünüyorum. Özellikle eşimden ayrıldıktan sonra onun ile olan iletişimim değişti. Tam ayrılık dönemimiz onun ergenliğine denk geldi aslında. Bu durum ona olumsuz yansıdı. Kavgalara şahit olduğu için ve duygusal boşluğunu doldurabilmek için elimden geleni yapıyorum aslında ama bazen yetemiyorum ona arkadaşlarına daha çok zaman ayırıyor.” Ebeveyn 11

4. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukların Yakınlarındaki Diğer Kişilerle Değişen İlişkileri

Çocuğun ergenlik dönemi özellikleriyle birlikte diğer bireylerle değişen ilişkilerine bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarının kendileri ile birlikte kardeşleriyle olan ilişkilerinin de değiştiğini ifade etmişlerdir.

“Çocukken bazı şeyleri anlayabiliyordu ya da biz öyle zannediyorduk bilemiyorum şimdilerde kendisini büyümüş hissediyor ve böyle olunca kardeşiyle ilişkisi olumsuz etkilendi. Kardeşine bazen seni artık hiç sevmiyorum sen benden küçüksün işte sen git oyuncaklarınla oyna gibi ifadeler kullanıyor ve neden böyle söylediği sorulduğunda ya alınıyor ya da kendisini haklı çıkarabilmek için bir sürü yol denemeye başlıyor.” Ebeveyn 1

“Kardeşiyle değişen bir ilişkileri var. Kardeşinin ondan küçük olduğunu düşünüyor ve onunla vakit geçirmek istemiyor. Kardeşine ben senden daha büyüğüm der sürekli ve kardeşini yanında dışarı götürmek istemez. Üstelik kıskançlık duygusu daha yoğun bir hal aldı. Kardeşinin bazı zamanlar ondan daha çok sevildiğini düşünüp onu

benden çok seviyorsunuz evlat ayrımı yapıyorsunuz siz onunla gidip oynayın falan demeleri var.” Ebeveyn 4

“Kardeşiyle olan ilişkileri değişti çünkü kendisini kardeşinden üstün gördüğü zamanlar var yani ne demek istiyorum. Kardeşinin ondan küçük olduğunu ve onun gibi giyinip onun gibi konuşamayacağını falan düşünüyor. Onunla oynamak bile istemiyor belki yaş farkından dolayı olabilir ama durum bu yani. Genelde kendi yaşlılarıyla ve daha büyük insanlarla olmak istediğini söyler kardeşini pek takmaz.” Ebeveyn 14

Kardeşe sahip olmayan çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin değiştiğine vurgu yapan katılımcı görüşleri bulunmuştur.

“En çok ebeveynleri olarak bizimle ilişkileri değişti çünkü aile içerisinde bizimle yaşayan bir kardeşi yok tek olmasının vermiş olduğu durum bu tabii ama bencil davranışları ve kıskançlığı söz konusu. Bizim ilişkimize dahil olmak istediği zamanlar oluyor. Bazen onu götüremediğimiz yerler olabiliyor ama bu onu anlamayıp bizimle gelmek istiyor gibi.” Ebeveyn 10

“O tek çocuk kardeşi olmadığı için en çok bizimle ilişkileri etkilendi. Daha asi ruha sahip ve daha sinirli davranıp içine kapanık ruh hallerine bürünüyor.” Ebeveyn 16

Aile içerisinde özellikle aile büyüklerine karşı değişen ilişkilerin olduğuna dair anlatılar bulunmuştur.

“Çocukluk döneminde daha sakindi şimdilerde sinirli olduğu için ve bencil davranışları olabildiği için özellikle aile büyüklerine karşı bir saygısızlık söz konusu mesela şöyle eve misafir gelmesinden hiç hoşlanmaz ve eve biri geldiği zamanlar odasından çıkıp merhaba demenin içinden gelmediğini söyler.” Ebeveyn 2

“Ailede yaşça ondan büyük olan kişilere karşı değişen tutum ve davranışları mevcut özellikle onu uyardıkları zamanlarda aşırı sinirleniyor ve bundan hiç hoşlanmıyor. Ben büyüdüm artık siz bana bunu söyleyemezsiniz dediği oluyor bazen ben kendim yaparım ben bilirim edalarına kapıldığı oluyor.” Ebeveyn 11

“Eve büyük biri gelmesinden hiç hoşlanmıyor ve nasıl davranması gerektiği konusunda sorun yaşıyor. Özellikle yaşça büyük insanlardan hoşlanmadığını görüyorum rol model olarak almak istemiyor ya da onların fikirlerini beğenmiyor. Tepkiler veriyor onlara karşı bazen olup olmadık.” **Ebeveyn 13**

5. Ebeveynlere Göre Ergenlerin Değişen Davranış ve Tutumlarının Aralarındaki Ebeveyn Çocuk İlişkisine Yansıması

Katılımcıların hepsi çocuklarının ergenliğiyle birlikte değişen davranış ve tutumlarının kendileri ile olan ilişkilere yansıdığını dile getirmişlerdir.

“Elbette. Çocukken daha az istekleri olabiliyor ya da işte ergenliğin etkisiyle değişen duygu geçişleri falan olduğu için davranışları ve tutumları oldukça değişti. Bu durum yansıyor aile içi iletişimimize. Kardeşiyle olan anlaşmazlıkları, babasıyla olan çatışmaları, benimle zıtlaşmaları falan mesela işte en basiti ders çalışacaksa ya da işte dışarıya gidecekse izin verilmediğinde verdiği büyük tepkiler ya da kardeşiyle sudan sebeplerden kavga etmesi onun yanında istememesi ve evde sürekli çıkan gürültü patırtı sesleri gibi...”

Ebeveyn 4

“Elbette yansıyor. Onun değişen tutum ve davranışları çok başka hatta bazen iletişimimizi aşırı zorlaştırıcı bir hale bürünüyor. Ona ulaşmaya çalıştıkça sanki engelleniyorum gibi hissettiğim oluyor. Benimle yoktan sebeplerden kavga ettikten sonra evden gitmeye kalktığı oldu bir keresinde mesela bavulunu toplayıp gidiyordu. Ona engel olmaya çalışınca bana hakaretler yağdırdı. Onu asla anlamadığımı hatta ben anlayan bir anne olabilseydim onun babasıyla ilişkimin değişmeyeceğine kadar bana sözler söyledi. O an ben onunla oturup çok ağladığım olmuştur. Bazen ben kendi davranışlarımı ve duygularımı onun duygularıyla birleştirip davranmak zorundaymışım gibi hissediyorum sanki bunu yapmazsam bir yıldız gibi elimden kayıp gidecekmiş gibi bir hisse kapılıyorum...” **Ebeveyn 11**

“Yansıyor. Çünkü çocukluk dönemiyle fark var arasında şimdiki dönemin değişen arkadaşlık ilişkileri, değişen davranışlar falan derken hepsi aile içine yansıyor. Onun değişkenlik gösteren her davranışı ve ani tepkileri ailenin iletişimine yansıyor. Bizimle olan iletişimi nasıl etkileniyorsa bizim ona olan iletişimimizde bundan etkileniyor.” Ebeveyn 12

Ebeveynlerin hemen hepsi ergen çocuklarında bencil ve benmerkezci tutumlar gözlemlediklerini dile getirmişlerdir. Bu tutum ve davranışların ise aşağıda yer alan anlatılarda da görüldüğü gibi ebeveynler ile olan iletişime olumsuz yansıdığı görülmektedir.

“Sıklıkla aslında mesela bir başkasında gördüğü yeni bir eşyayı isteme huyu var yani istiyor ki herkesin aldığı ve herkeste olan bir şey onda hemen olsun ama bu öyle hep böyle olamıyor yani hemen her istediğini yapamıyorsunuz yani bazı şeyler öyle ha deyince olmuyor. Bazen yetemiyorum ona yani onunla olan ilişkimize kötü yansıyor aramız bozulmuş oluyor ya da bana küsüyor.” Ebeveyn 1

“Hatta eşyalarını saklamaktan tutun her davranışında bencillik gözlemliyorum. Bir keresinde onu sevmediğimi söyledi bana nedenini sorduğumda ise onu önemsemiş olsaydım onun isteklerine hayır demeyeceğimi söyledi çok şaşırmıştım oysa elimden geldiğince onun isteklerini yerine getirmeye çalışıyordum. Hayata bakışı çok pespembe tabi şimdi ergenlik dönemindeler böyle hissetmesi normal diyerek ona kızmamaya çalışıyorum ama bu defa kendimi huzursuz ve yalnız hissediyorum ilişkimize bu durumu olumsuz yansıtmış oluyoruz böylelikle.” Ebeveyn 4

Ergen çocukların bencil, benmerkezci tutum ve davranışlarının ebeveynleri ile ilişkilere ve ebeveynlerin birbirleriyle olan iletişimlerine olumsuz etkisi olduğuna dair görüşler şöyledir;

“Kendi istekleri olsun istiyor mesela bunu alabilir miyiz ya da işte mesela bu bizim işimize yarar mı bilmeden ve düşünmeden olsun istiyor. Sabırsız davranıyor ve yoruyor bu durum. Düzen bozulabiliyor aile içinde tabi yani bazen eşimle benim aramda bu istekleri yüzünden

gereksiz tartışmalar yaşanabiliyor.” Ebeveyn 5

“Evet, böyle huyu var. Özellikle isteklerinin yerine gelmediği zamanlar ya da kıskançlık yaptığı zamanlar yani bazen anne ve baba olarak bizim iletişimimiz bile onu rahatsız edebiliyor. Kendi problemlerimiz vardı onun ergenliğinden önce üzerine ergenliği eklenince iyice kendimizi unuttur olduk... Onun için yapıyor her şey ama bu defa aile içi huzurumuz bozulmuyor değil.” Ebeveyn 7

“Ergenliğe adım attığı dönemler yani babasıyla birlikte hep anlayışlı olmaya gayret gösteriyoruz ama yoruluyoruz hep kendi bildiğini yapıyor ‘’ bunu yapmazsanız sizle konuşmam’’ gibi sürekli şart koşuyor bize karşı kötü yansıyor ilişkimize bu sefer aramız bozuluyor hem eşimle hem çocuğumla.” Ebeveyn 8

6. Ebeveynlerin Ergen Çocuklarının Davranışları Karşısındaki Çaresizlik ve Bilinmezlik Hissi

Ebeveynlerin çocuklarının ergenliğiyle birlikte değişen davranışları karşısında çaresizlik duygusuyla karşı karşıya kalma durumlarına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun çaresizlik hissine kapıldıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

“Çaresizlik yaşıyorum aslında şöyle ki çok sinirli olduğu zamanlar açık açık bir şeye vurmam istiyorum gibi söylemleri oluyor ben ona öyleyse yastığına yumruk at diyorum böyle zamanlarda daha öncesinde terapi sürecimiz vardı o işe yarıyordu yani onun yaramadığı zamanlar bana soruyor ne yapması gerektiğini dolayısıyla çok büyük sıkıntı yaşadığı bir durum değil ama oluyor işte buna ek olarak çok stresli olduğu zamanlar tırnak yeme problemimiz oluyor. Bazen elbette bunlara çözüm bulamadığım zamanlar kendimi çaresiz hissediyorum.”

Ebeveyn 2

“Sinirlendiğinde odasının kapısını kapatıp topla duvara, yatağa, dolaba nereye denk geliyorsa artık şiddetli olarak top sektiriyor ya da şut atıyor falan diyelim dolayısıyla onun çıkardığı bu sesleri bana karşı tepki olarak algıladığım için ya çok sessiz kalmayı ya da artık dayanamıyorsam gidip uyarmayı seçiyorum. Bu dönemler gerçekten ne yapmalıyım yani susmalı mıyım yoksa müdahale etmeli miyim

bilmiyorum. Onu anlamaya onun yaşadıklarına anlam vermeye çalışıyorum malum ergenlik döneminde ve bunları normal karşılamaya çalışıyorum çocukken daha farklıydı yani gençliğe adım atması ile çoğu davranışı gerçekten değişti zorlanıyorum.” Ebeveyn 7

Ergen çocuğunun aşırı sosyal davranışları karşısında kendisini çaresiz hissettiğini ve çatışmaların yaşanabildiğini dile getiren ifadelerden biri de şöyledir;

“Evet. Sanırım aşırı sosyal davranışları karşısında kendimi çaresiz hissediyorum yani ona eve gelmesi gerektiği saati söylediğim zamanlar nedense hep bir çatışma oluyor ve kabullenmek istemiyor. Dolayısıyla ben izin versem bir dert vermesem bir dert böyle saçma bir hal alıyor bu durum. Kendinden büyük insanlar ile takılmak istediğinde ya da arkadaşlıkları olduğunda sinirleniyorum ama ona bağırıp çağırsam mı vursam mı ne yapsam bilmiyorum. Baba olduğum için benden korkmasını ve korkumdan yapmasını istemiyorum.” Ebeveyn 10

Bir diğer ebeveyn ise ergen çocuğunun asosyalliği nedeniyle çaresizlik yaşadığını ifade etmiştir.

“Evet. Hele asosyal olmasından kaynaklı belki onun sürekli değişen duygularının falan etkisi var. Sinirlenince eşya kırınca ve odasındaki toplara falan vurunca böyle onun odasına gidip o olayı orda bitirmek istiyorum ama olmuyor. Çaresizlik var çünkü bazen onu üzerim diye korkuyorum. Sakin kalmaya çalışıyorum yaptığım şey bu ama bu bana zarar veriyor belli zaman sonra.” Ebeveyn 16

Çocuklarının depresyon durumları nedeniyle kendilerini çaresiz hissettiğini ifade eden katılımcı görüşleri de bulunmuştur.

“Yani şöyle bazı şeylere aşırı tepkiler veriyor mesela öyle tepki verilmeyecek bir şey olsa bile örneğin bir yere gideceğiz üzerini giyiniyor sonrasında aniden vazgeçtiğini söylüyor evde kalmak istiyor birden bağırıp çağırıyor gelmek istemediğini söyleyip bazen ağlıyor. Kısa süreli depresyonlar yaşıyor mesela anlık duygu durumları değişkenlik gösterebiliyor ya çok sevinir ya çok üzülür mesela arası yoktur.” Ebeveyn 1

“Zaman zaman yaşıyorum. Odasına geçip kendisini kilitliyor ve saatlerce çıkmıyor mesela o odadan ve ağladığı oluyor özellikle dediğim gibi depresyon zamanlarında yani yemeğe çağırıyorum olmuyor isteklerini yapıyorum olmuyor yani evladınız bazen ne hali varsa görsün diyemiyorsunuz ama tükenmişlik yaşıyorum. Onu kendi haline bırakıyorum böyle zamanlarda zaten sonrasında geçiyor.” Ebeveyn 4

Ebeveynlerin ergenlik dönemindeki çocuklarına karşı yaşadığı bilinmezlik hissi duygusunun varlığına bakıldığında ebeveynlerin hemen hepsinin çocuklarıyla iletişimlerinde bilinmezliğe kapıldıklarını ifade ettiği görülmüştür.

“Elbette yaşıyorum. Çocuğumda olan duygu geçişlerinden kaynaklı sanırım ergenlik dönemi özellikleriyle doğru orantılı mesela bana böyle çocukça gelen şeyler oluyor ama yine o istediği için yapıyorum. Onunla yeri geliyor yatakta bile tepiniyorum ama o esnada bir sözden, bir bakıştan bir şeylerden etkileniyor ve bir anda değişiyor ve tepki gösteriyor. Bu durumda ben neye uğradığımı şaşırıyorum ve onun ani duygu geçişlerine ayak uydurma konusunda zorluk yaşayıp hem bilinmezlik hem kısıtlanmış hissediyorum.” Ebeveyn 2

“Yaşıyorum çünkü o artık eskisi gibi değil yani çok fazla alınıyor ve küsüyor kendisiyle çok fazla ilgilenilmesini bazen istemiyor hatta ve hatta nedensiz üzerine gidildiğini düşünüyor ona nasıl davranmam gerektiği konusunda bilinmezlik oluyor.” Ebeveyn 4

“Ona karşı iyi davranmaya çalışıyorum ama bilinmezlikler olur. Yani onu bazen hiç anlamıyorum daha doğrusu yaptıklarına anlam veremiyorum. Nasıl karşılamam gerektiği konusunda bilinmezlikler yaşıyorum. Bazen ne söylemem gerektiğini bilmiyorum. Kızsam dert, kızmasam dert gibi düşünüyorum. Kendimi frenlediğim çok zaman oldu.” Ebeveyn 17

7. Ebeveynlerin Ergen Çocukları Nedeniyle Yaşadıkları Sorunları Paylaştığı Yakınları

Ebeveynlerin sorunlarını en çok kiminle paylaştıkları incelendiğinde katılımcıların çoğu anne ve eşleriyle sorunlarını paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

“Annemle paylaşırım genellikle annemin ona karşı nasıl davranmam gerektiği konusunda verdiği öneriler iyi olabiliyor. Çok sinirli olduğum zamanlar ya da işte yanlış davrandığım zamanlar beni törpülediği oluyor. Kızım o ergenlik döneminde bu yaşlarda bunları yaşaması normal ve sen tepkilerine dikkat etmezsen çocuğu yanlış yönlendirirsin gibi ifadeleri benim kulağıma küpe oluyor ve ona uygun davranmaya çalışıyorum.” Ebeveyn 2

“Annemle konuşurum ve rahatlarım. Annemin bana ve kardeşlerime olan ilgisi bizi nasıl kontrol ettiği konusunda gerçekten bazen düşünmüyorum değilim. Annemle konuşup rahatlarım. Hele erkek çocuk yani benim erkek kardeşlerimi annem nasıl idare etti bunları sorgularım ve annem bana destek olur.” Ebeveyn 3

“Eşimle paylaşıyorum onunla çoğu konuda fikir uyuşmazlığı yaşıyoruz ama söz konusu çocuğumuz olunca birbirimize destek olmak zorunda olduğumuz farkındayız ve onun için elimizden geldiğince birbirimizle iyi geçinip yeni fikirler üretmeye çalışıyoruz.” Ebeveyn 4

D. Ebeveynlere Göre Ergen Çocuklarının Sosyal Yaşamıyla İlgili Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular

1. Ebeveynlerin Çocuklarının Arkadaşlık İlişkilerine (Akran Grupları) Bakış Açısı

Ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmelerine bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarının akran grupları içinde yer aldıklarını, ancak arkadaşlık ilişkilerinin sürekli değiştiğini, kalıcı ilişkilere giremediklerini ifade etmişlerdir. Akran grupları ile ilişkiler, aile içi ilişkilerin önüne geçmiş durumda olup bu durum aşağıdaki ifadelerle belirtilmektedir.

“Arkadaşlık ilişkilerinin iyi olduğunu biliyorum ama çok sık arkadaş değiştiriyor sürekli yeni yeni insanların isimlerini duyuyorum mesela ondan tam oturtamadı böyle arkadaşlarını kafasında sanırım tam tanımadan ya da tam bir değerlendirme yapmadan arkadaşlıklar ediniyor sonunda o üzülüyor ve arkadaşları hep değişiyor.” **Ebeveyn 1**

“Arkadaşlıkları iyi hepsi ile iyi anlaşıyor hatta öyle iyi anlaşıyor ki sürekli birlikteler. Bu onlara gidiyor onlar bizim evimize geliyor falan dışarda sosyal faaliyetleri birlikte yapar ve alışverişe falan giderler. Doğum günleri kutlarlar hep birlikte olmak istiyorlar. Ailesinden çok arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmek istiyor.” **Ebeveyn 4**

“Arkadaş seçiminde iyi ama ara sıra yanlışlar yaşamış olsa bile. Çok fazla arkadaş değişikliği yaşıyoruz mesela hem partner anlamında hem normal arkadaş anlamında suçlu taraf kim tam anlam veremiyorum ama sürekli araları bozuluyor sonra yeni arkadaşlıkları oluyor böyle bir döngü var değişken olarak değerlendiriyorum aslında.” **Ebeveyn 6**

“Arkadaşlık ilişkileri iyi diye düşünüyorum çünkü sürekli birlikteler. Aynı yerlerde takılıp aynı yerlerde paylaşımlar içindeler. Kendisini yalnız hissetmiyor bence.” **Ebeveyn 14**

“Dışa dönük bir çocuk ve sosyalliği seviyor ve herkesin böyle arkadaşı olduğunu sanıyor. İlişkilerini iyi kuruyor ve çok etkileniyor mesela arkadaşıyla arasında sorun olduğunda falan çok takıyor. Hani bilmiyorum arkadaşlık hayatında çok çok önemli ve önceliği sosyal çevresi. Doğum gününde arkadaşı şehir dışına gitti mesela neden gitti nasıl gider falan gibi düşündü ve ağladı kendine gelmesi uzun sürdü.” **Ebeveyn 19**

Katılımcılardan bazıları ise, çocuklarının arkadaşı olmadığına ve asosyalliğine vurgu yapmıştır.

“Şöyle ki benim gözümde çocuğum asosyal öğretmeninin gözünde ise sınıfın lideri çocuğuma kalsa hiç arkadaşı yok yani biz bu konuda tanımlayamadığımız bir durumla karşı karşıyayız aslında. Çocuğumdan bunu dinlediğim zaman sürekli yalnız ve mutsuz olduğunu söylüyor mesela ama danışmanıyla ya da okul psikolojik destek birimiyle

konuŖtuđumda ise öne çıkanın arkadaşları arasında sevilen biri olduğunu duyuyorum. Ya benden farklı bir Ŗey görmek istiyor ya da yaŖadığı Ŗey onu tatmin etmiyor aslında yani çok çocuk gibi ilişkilerden hoşlanmıyor yaŖça kendinden daha büyüklerle olmak istiyor onun kendi dünyası sanırım arkadaşlarından bir tık daha farklı galiba.” Ebeveyn 2

“Çok fazla arkadaşı yok. Biraz arkadaş edinme konusunda asosyal olarak değerlendiriyoruz annesiyle onu. İyi ilişkiler kurdukları var ama sürekli görüŖtüđü hep birlikte dıŖarda gezdiği yok.” Ebeveyn 16

“Arkadaşlık ilişkileri pekiyi değer diye bilirim. Genelde çok sorun yaşıyor okuluyla ve arkadaşlarıyla çünkü ona etki eden onu üzen durumlarda kendi kafasına aşırı takar.” Ebeveyn 18

2. Ebeveynlerin Çocuklarının Okul Arkadaşlarını ve Sosyal Çevresini Tanıma Biçimleri

Ebeveynlerin çocuklarının okul arkadaşlarını ve sosyal çevrelerini tanıma biçimlerine bakıldığında katılımcıların çoğu çocuklarının okul arkadaşlarını bildiklerini ve sosyal çevrelerini onların izin verdikleri Ŗekilde tanıdıklarını belirtmişlerdir.

“Okul arkadaşlarının bir kısmını benimle tanıştırdı. Hepsiyle tanışmamı istemiyor bence yani bana öyle geliyor ya da bilmiyorum. Sürekli arkadaşları değerliyor bence bundan dolayı tanıştırmak istemiyor olabilir. DıŖarda kendinden büyükler ile takıldığı için sosyal çevresini pek tanıyamıyorum.” Ebeveyn 3

“Okul arkadaşlarını tanıyorum. Sosyal olarak herkesi tanımıyorum ama dıŖarda kimle ve nerde ne Ŗekilde vakit geçiriyor bazen çok merak ediyorum gelip anlatması yoktur ev ortamında arkadaşlık ilişkilerini.” Ebeveyn 14

“Okuldakileri tanıyorum. İlkokuldaki gibi değer ailelerine kadar tanımıyorum.” Ebeveyn 19

3. Ebeveynlerin Çocukları İle İlgili Okul Sorunları

Ebeveynlerin hemen hepsi çocuklarının okul içinde sorunlar yaşadıklarını ve zaman zaman okul öğretmen ve yöneticilerinden şikâyet aldıklarını dile getirmişlerdir. Söz konusu şikâyetlerin dersin akışını bozma, okul kurallarına uymama, sinirlilik ve öfke kaynaklı olduğu belirtilmiştir.

“Sorunlar yaşıyorum onun hakkında şikâyetler alabiliyorum. Özellikle samimi olduğu kız arkadaşlarıyla derste çok konuşması yönünden ya da işte oje sürerek, makyaj yaparak okula gittiği zamanlar... Onunla konuşacağımı ve yapmaması için elimden geleni yapacağımı söylüyorum aslında içten içe çok sinirleniyorum ama onun psikolojisini bozacak bir şey yapmamam gerektiğini biliyorum.” Ebeveyn 1

“Mesela çocuğum kavgaya karıştığı zaman ya da okul kurallarına uymadığı zamanlar özellikle. Okula gidiyorum önce olayı dinliyorum. Sadece okul danışmanlarından ya da müdürden dinlediğim şekliyle değil çocuğumdan dinlediğim şekliyle değerlendirmesini yapıp sonra çocuğuma tepki veriyorum. Haklı ya da haksız olması önemsiz benim için şiddet ve kavga davranışını göstermesi problem olduğundan onunla konuşup halletmeye çalışıyorum.” Ebeveyn 10

“Okulda bazı zamanlar arkadaşlarıyla uyum sorunları yaşıyor. Sinirli davranıp arkadaşlarıyla arası bozulabiliyor ve kavga edebiliyorlar bunun için yaşadığım zamanlar olur. Ayrıca en çok okul kurallarına uyma konusunda işte disiplin problemleri aykırı davranma gibi. Onun yaptığı yanlış anlaması gerek ve ben ona bunu uygun dille anlatmaya çalışıyorum bunu yapamazsın bunu edemezsin gibi değil ama yapmasan daha iyi olurdu gibi onu desteklemeye çalışıyorum zaten onlarla empati kurmak çok önemli ama biraz onlarda bizimle empati kurabilse keşke.” Ebeveyn 15

E. Ebeveynlere Göre Ergen Çocukları Nedeniyle Yaşadıkları Sorunların Çözümü ile İlgili Düşünceleri

1. Ebeveynlerin Ergenlik Sorunları ile Baş Etme Yöntemleri Hakkındaki Düşünce ve Davranışları

Ebeveynlerin ergenlik sorunlarının üstesinden gelebilme biçimlerine bakıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarıyla olan iletişimi güçlendirici, aile içi iletişimi destekleyici yönde psikolojik destek alınmasına dair görüş belirtmişlerdir.

“Sorunlar gerçekten eskiye göre yani çocukluk zamanına göre ciddi artış gösterdi onun bu değişen davranışları çok sorumluluklar bindirdi. Sorunların üstesinden gelebilmek için aile içinde daha çok bir arada olmak belki daha çok konuları konuşmak gerekebilir. Onun bize hak vermesi gereken yerler olabilir, psikolojik destek alınabilir. Sadece ergenliği o yaşamıyor çünkü aile üyeleri olarak bizde yaşıyoruz.”
Ebeveyn 10

“Çocuğumla olan iletişimi kuvvetlendirici şeyler olabilir mesela işte çocuğumla ortak yapılabilecek sorunları çözebilmek için psikolojik destek alınabilir. Onun dışında daha sakin kalmalı kendi sorunlarımı bu sorunların üzerine bindirmemem gerektiğini düşünüyorum.”
Ebeveyn 13

Katılımcıların sorunlarıyla baş etme yöntemlerine bakıldığında büyük çoğunluğu sorunlarının kaynağını belirlemeye ve sorunlarının üzerine giderek çözüm yolları aramaya dair görüş belirtmişlerdir.

“Sorunların üstesinden gelebilmek için sorunlara çözüm aramaya çalışıyorum aslında yani sorunlardan kaçmak istemiyorum ve üstüne gitmek istiyorum. Sorunları çözebilmek için stresle nasıl başa çıkılması gerektiğine dair kitaplar okuyorum ve ergenlik dönemi özellikleriyle ilgili falan onun yanı sıra dinlenmeye çalışıyorum. Sakin kalmaya ve stres yapmamaya daha çok.”
Ebeveyn 13

“Sorunları çözmeye çalışıyorum ama tek yetemiyorum onun bana desteği çok önemli. Kitap okuyorum ergenlik dönemiyle ilgili araştırmalar yapıyorum. Sorunlarımı kendi içimde yaşamak yerine

yazmayı tercih ettiğim zamanlar oluyor. Bazen böyle musluğu açıp karşısına geçip ona derdimi anlatıyorum su beni rahatlatıyor. Hele hele çok sinirlenmişsem ve kaldıramayacak gibiysem hava almayı tercih ederim bazen uyumayı.” Ebeveyn 15

Ebeveynlerden biri ise, sorunlar karşısında empati kurduğuna dair görüş belirtmiştir.

“En önemlisi ve ilki kendimi motive etmeye çalışıyorum ve kendimin o yollardan geçtiğini düşünmeye çalışıp empati kurmaya çalışıyorum. Özellikle çok sinirlendiğim ve üzülmediğim zamanlar kendimi dinlemeyi tercih ediyorum. İkna etmeye çalışıyorum kendimi onun ergenlik döneminde olduğunu sürekli olarak kendime hatırlatmaya çalışıyorum ama bu beni yıpratana bir durum açıkçası.” Ebeveyn 1

Ebeveynlerin sorunlarının üstesinden gelebilmek için birbirlerinden destek aldıkları ve konuşarak rahatladıklarını ifade eden katılımcı görüşleri şöyledir;

“Genellikle kendimi iyileştirmeye çalışıyorum ve sakin bir ortama geçiyorum. Eşimle sorunlar hakkında sohbet ediyoruz üstesinden gelebilmek için neler yapabiliriz gibi. Yemek masası etrafında toplanılınca tüm aile birlikte o vakitler konuşmayı çocuğumuzla iletişim kurmayı tercih ediyoruz aslında. Onun dışında spor faaliyetlerine yönelme söz konusu olabiliyor gibi şeyler.” Ebeveyn 4

“Çok sinirli olduğum zamanlar kendimi bir alana kapatırım ne bileyim duş alırım rahatlamak için. Eşimle konuşup rahatlamaya çalışıyorum daha çok stresli olmamam gerektiğini biliyorum ve buna uygun yöntemler araştırıyorum mesela işte spor yapmak gibi yürüyüş falan... Sorunları atlatabilmek için hobiler edinmeye çalışıyorum seramik kursuna gidiyorum boş zamanlarımda kızımınla vakit geçirip ona daha çok yakın olmak istiyorum gibi şeyler.” Ebeveyn 5

2. Ebeveynlerin Sorunlarıyla İlgili Dış Destek Alma Hakkındaki Görüş ve Beklentileri

Ebeveynlerin çocuklarının ergenliğinin etkisiyle yaşadıkları sorunlar konusunda herhangi bir yerden destek alıp almadıklarına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun herhangi bir yerden destek almadıkları görülmüştür. Katılımcıların 15'i herhangi bir yerden destek almadığını, 5'i ise destek aldıklarını belirtmiştir.

“Hayır destek almıyoruz. Psikolojik destek almayı düşündük ama belli bir dönem sonrasında kontrol altında tutabildiğimize inandığımız için vazgeçmiştik.” Ebeveyn 1

Destek alan katılımcılar ise bu durumu şöyle ifade etmiştir.

“Çocuk, ergen ve aile terapistinden destek alıyoruz. Çok yeni başladık aslında bu süreçte bir Terapy Merkezi'nden psikolojik destek alıyoruz.” Ebeveyn 4

“Evet alıyorum. Özel bir kliniğe gidiyorum bir Psikolog yardımı alıyorum. Özellikle çocuğumun değişkenlik gösteren ruh hallerine uyum sağlama konusunda gerçekten zorluk yaşadığımı ve bazen kendimden çok ona vakit ayırdığımı düşündüğüm için bunaldığım oluyordu bunların hepsini birleştiren destek almaya karar verdim.” Ebeveyn 1

Katılımcıların büyük çoğunluğu eşlerinden ve okuldan beklentilerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

“Eşimden kesinlikle daha fazla ilgili olmasını bekliyorum. Sorunların çözümünde benimle ortak kararlar alabilmesini çok isterim ve diğer aile üyelerinin çocuğumun ergenliğinden ötürü yaşadıkları sorunlara bakış açılarını değiştirmelerini ister ön yargılı olmamalarını tavsiye edebilirim. Kurumsal anlamda okulda ailelere yönelik olarak seminerler, toplantılar yapılmasını önerebilirim.” Ebeveyn 1

“Kurumsal olarak hem destek aldığımız mekanizmaları hem okulu düşününce gerçekten çok fazla iş düşüyor okula. Okuldaki öğretmenleri çocuklar rol model olarak alıp onların dediklerini dinleyebiliyorlar. Ben mesela kızım otur dersine çalış, kızım bunu giyme okulda desem beni

dinlemez ama okulundan sevdiği bir öğretmeni onu yönlendirdiği zaman ya da ona destek olduğu zamanlar onu dinliyor. Yani okul ortamı çocuk için çok önemli ve okul güvenli oldukça çocuk güvenli oluyor. Özellikle çocuğun sorunları aile sorunları ve okul sorunları hepsi okula taşınan okula yansıyan şeyler hem öğrencinin sorunlarının çözümü hem bizlerin yaşadığı sorunlarımıza karşı okuldan ilgi bekliyorum...” Ebeveyn 11

“Çocuğumun sorunlarının çözümünde okulundan beklentilerim elbet var. Yüz yüze görüşmeleri arttırmaları gerektiğini düşünüyorum ve aile katılımı bilgilendirme toplantıları olmasını bekliyorum. Çocukların hassas bir dönemi okul ortamındaki o haylaz tavırlar ve umursamaz başkaldırmalar hep bu ergenlik dönemi yüzünden aslında ve bununla hem okul çalışanları hem biz evde baş etmek zorunda kalıyoruz. Ebeveynler aşırı etkileniyor bu dönemden çocukla birlikte biz tekrar ergenliğimize geri dönüyoruz hatta belki yaşadığı şeyi bile tam anlayamıyoruz çünkü bizim zamanımızla onların zamanı birbirinden farklı okulda sorunların çözümü için ebeveyn eğitimleri ve rehberlikleri yapılmalı.” Ebeveyn 12

Boşanmış ebeveynler ise hem anne hem baba olma konuları nedeniyle bu konuda okuldan daha fazla beklentileri olduğunu belirtmişlerdir.

“Hayatımı onlara adanmış durumdayım zaten hem anne hem babayım. Okuldan beklentilerim var okul onların en güvende oldukları yer okuldaki danışmanların daha çok velilere yönelik çalışmalar yapmasını beklemek doğru olur.” Ebeveyn 6

“Aile içinde çocuğumla ben tekiz zaten. Baba faktörünün olmayışı ve gerçek aile ortamındaki gibi ebeveynler ve çocuk ilişkisi kuramadığımız için daha çok ortak oturup konuşabildiğimiz zamanlar olsun diye istiyorum. İletişim noktasında daha aktif olmak isterim. Yaşanılan sorunların çözümünde bence okul çok çok önemli hem öğrenci için hem ebeveynleri için çünkü zamanının büyük çoğunluğu okulda ve evde geçiyor. Daha çok ilgi ve sorunları çözebilmek için psikolojik anlamda ailelere destek vermelerini bekliyorum.” Ebeveyn 17

V. TARTIŞMA

Araştırma bulguları incelendiğinde, çalışmanın ana sorusuna aranan yanıt boyutunda; ergenlerin yaşadıkları fiziksel, psikolojik ve davranışsal sorunların ebeveynlerinin yaşamlarını da büyük ölçüde etkilediği görülmektedir. Ergenlerde fizyolojik değişimlere eşlik eden davranış değişiklikleri, benmerkezci tutumlar, okul ve sosyal yaşamdaki değişimler ebeveynleri ile olan iletişim biçimlerinin de farklılaşmasına neden olurken; ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili sorumluluklarının arttığı ve sorunlar karşısında çeşitli baş etme stratejileri geliştirdikleri görülmektedir.

Kılıçarslan ve Atıcı (2017) tarafından yapılan “Ergenlerde Görülen Saldırgan Davranışlarda Ebeveyn ve Ergenlere Uygulanan Psiko Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmada ergen annelerin stres düzeylerinin çocukları üzerindeki önemli etkisi vurgulanarak ergenlerin ebeveynlere büyük sorumluluklar yüklediğini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada, ergenlik ile birlikte ebeveynlerin yaşam kalitelerinin değiştiği, çocukluk dönemi ile yetişkinliğe geçiş dönemi arasındaki sıkışmanın ebeveynlerin davranış ve tutumlarında da belirsizlik yarattığından söz edilmiştir. Bu çalışmada da benzer bulgulara ulaşılarak ergenlik dönemiyle birlikte aile ve ebeveynlere büyük sorumlulukların yüklendiği ve ebeveynlerin gündelik yaşam pratiklerinin değiştiği belirlenmiştir.

Ebeveynlerin aile içi iletişimde yaşadıkları sorunlara bakıldığında, hemen hemen tüm katılımcılar aile içi iletişim noktasında çocuklarıyla iletişim sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ertem ve Yazıcı (2006) tarafından yapılan “Ergenlik Döneminde Psikososyal Sorunlar ve Depresyon” adlı çalışmada, ergenlerin aileleri ile yaşadıkları sorunlara odaklanılmış ve ailede en fazla sorun yaşanan kişinin anne, baba ve kardeşler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızda da benzer sonuçlara ulaşılarak ergen çocukların ebeveynleriyle iletişim kurma noktasında anne, baba ve kardeşleri ile sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Özellikle ergen çocukların kendini tanıma ve büyüdüğünü hissetme

algısının ve benmerkezci davranışlarının ebeveynlerin çocukları ile ilişki kurmasının önünde engel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu değişimlerin varlığı ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerini güçleştirmekte ve onları iletişim noktasında geri plana itmektedir.

Çalışmamıza paralel olarak Özada ve Duyan (2018) tarafından yapılan “Ebeveyn- Çocuk İlişkisi ve Zorbalık” adlı çalışmada, aile katılımının önemine dikkat çekilerek ailenin çocuk davranışları üzerine olan etkisine odaklanılmıştır. Ancak ailenin ergen çocukların davranışlarına etkisi kadar çocuğun değişen davranışlarının aile üzerine olan etkisi de oldukça önemlidir. Bu çalışmada da ergenlik dönemiyle birlikte değişen tutum ve davranışların ebeveynleri etkilemekte olduğu ve ebeveynlerin çocuklarıyla ilişki biçimlerini değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle ergen çocukların değişen fiziksel yapıları, sosyalleşme ve arkadaş gruplarına dahil olma istekleri, yeme bozuklukları, şiddet eğilimi, sigara ve alkol kullanımı, depresyon gibi tutum ve davranışları ebeveynlerin yaşam biçimlerini, gündelik rutinlerini değiştirmelerine neden olabilmektedir. Sosyal anlamda kısıtlanmış hisseden ebeveynler ergen çocukları ile daha fazla ilgilenmek durumunda kalmaktadır.

Avcı (2010) tarafından yapılan “Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları” adlı çalışmada, ergenlik dönemindeki çocuğun yaşadığı sorunların dönemsel sorunlar olarak kalabilmesi için ailenin ve toplumsal çevrenin desteğinin önemine vurgu yapılmıştır. Ancak çalışmamızda ebeveynlerin öznel yaşamlarında ortaya çıkan kısıtlamalar bağlamında ergen çocukların etkisine bakıldığında ebeveynlerin sosyal yaşama uyumlarında ve gündelik yaşamlarını düzenlemede ergen çocuklarının varlığının önemli bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada, ebeveynlerin hemen hepsinin çocuklarının davranış problemleri karşısında nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilinmezlik yaşadıkları belirlenmiştir. Arslan ve Balkıs (2014) tarafından yapılan “Ergenlikte Görülen Problemler ve Davranışlar ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada, ergenin problemler karşısında ailenin önemine dikkat çekilmiştir. Çalışmamızın bulgularına bakıldığında ise ebeveynlerin ergen çocuklarıyla olumlu ilişkiler geliştirebilecekleri bir aile ortamı oluşturdukları bu konuda belirgin bir farkındalık içinde oldukları ancak ergen çocukların ergenlik dönemine özgü sorunların etkisi ile davranış problemleri geliştirdikleri

saptanmıştır. Bu kapsamda, bizim çalışmamız ailenin çocuk üzerine olan etkisiyle çocuğun problemleri davranışlar geliştirdiği sonucuna ulaşmamış ancak çocuğun sosyal çevresinin etkisine dikkat çekmiştir.

Ebeveynlerin çocukları ile ilgili endişe biçimlerine bakıldığında, bazı katılımcıların çocuklarının parçalanmış aileye sahip olmasından dolayı ebeveynlerini rol model alma konusunda eksik kalabileceklerini ve çocuklarını korumakla yükümlü olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Atalay ve Ulucan (2018) tarafından yapılan ‘‘Kendini Toparlama Gücü Gelişim Süreci: Ebeveynleri Boşanmış Ergenler Üzerinde Nitel Bir Araştırma’’ adlı çalışmada, boşanmadan en çok ergenin etkilendiği vurgulanmıştır. Bizim çalışmamızda da ebeveynlerin boşanmış olmaları nedeniyle tek ebeveynlerin kendilerini çocuklarına yetme ve rol model olma konusunda eksik gördükleri ve çocuklarını daha fazla koruma, kollama noktasında sorumluluk hissettikleri belirlenmiştir. Çalışmamızda ergen çocukların yaşadıkları sorunların belirlenmesi değil de ebeveynler üzerine odaklanıldığından boşanma ile ebeveynlerin ergen çocuklarına karşı duygu durumları ortaya konulmuştur.

Araştırmada ergenlerin ebeveynleri ile olan zaman geçirme durumları ile akran ve arkadaşlık ilişkilerine yönelmelerine ilişkin bulgulara bakıldığında; ebeveynlerin kendileri ile çocuklarının daha az zaman geçirmeye başladıklarını ve daha çok akranları ile birlikte olmaya başladıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bayhan ve Işıtan (2010) tarafından yapılan ‘‘Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış’’ adlı çalışmada, ergenlik döneminde akran ilişkisi ve romantik ilişkilerin önemine değinilerek ailenin ergenlerin arkadaşlık ve romantik ilişkisine müdahale etmesi sonucu ergen ile aile arasında çatışmalar olduğu vurgulanmıştır. Bizim çalışmamızda da ebeveynlerin anlatılarından literatürle de uyumlu olarak ergenlerin arkadaşlık ilişkisi ve romantik ilişkilere olan eğilimi tespit edilerek ebeveynlerin bu durumu anlayışla karşıladıkları ancak çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinin sürekli değişmesi nedeniyle endişeli oldukları saptanmıştır. Özkan ve Kılıç (2014) tarafından yapılan ‘‘Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmet Uzmanlarının Önemi: Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler’’ adlı çalışmada, çocukların yaşadıkları sorunlara çözüm üretme ve yakın çevresine odaklanmanın önemine değinilerek okul aracılığıyla yürütülecek ailelere yönelik hizmetlerin

önemine dikkat çekilmiştir. Reçber (2020) tarafından yapılan ‘‘Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Konumu ve Gerekliliği’’ adlı çalışmada, eğitim-öğretim kurumlarında sosyal hizmetin gerekliliğine değinilerek sosyal hizmet alanına ilişkin sorunların çözümünde etkin personelin sosyal hizmet uzmanı olduğuna ve çocuk ve aile odaklı hizmetlere vurgu yapılmıştır. Bizim çalışmamızda da okulu kendi sorunlarının çözümünde destek ağı olarak gören ebeveynler, çocuklarının ergenliğiyle birlikte yaşadıkları psiko-sosyal sorunlarının çözümünde okulun önemli bir destek mekanizması olması gerekliliğini vurgulamışlardır.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen verilere bakılarak genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunun kadınlardan oluştuğu ve yaş aralıklarının 38-50 arasında değiştiği görülmektedir. Ebeveynlerin hemen hepsi yükseköğrenim görmüş olup sadece biri lise eğitimi almış ve tümü bir meslek sahibidir. Ebeveynlerden 7'si boşanmış diğerleri ise evlidir.

Bulgularda belirtildiği üzere ergenlik dönemine geçişle birlikte çocuklar fiziksel değişime uğramakta bunun yanında sosyal, duygusal ve cinsel etkinliklerde çocukluk döneminden farklılaşan bazı davranışsal değişimler yaşamaktadırlar. Çocuğun ergenlik dönemine geçişi onun bedenine ve duygusal yapısına olan etkisinin yanı sıra ebeveynlerin de çocuklarındaki değişimlerden etkilenmelerine de neden olmaktadır.

Ebeveynlerin hemen hepsi çocuklarının değişen davranışları, akran ve arkadaşlık ilişkilerine yönelmesi, ilişkilerindeki değişimler nedeniyle daha fazla sorumluluk yüklendiklerini ve çocuklarının ilgi ve istekleri doğrultusunda çocuklarıyla çok daha fazla ilgilenmek zorunda olduklarını dile getirmiştir. Buna göre ebeveynlerin ergenlik dönemi ile birlikte çocukları ile ilgilenme düzeyleri ve sorumluluklarının arttığını söylemek mümkündür.

Ebeveynlerin çoğu, çocuklarının ergenliğe geçişi ile birlikte kendi sosyal yaşamlarının bu süreçten etkilendiğini belirterek kendilerine ayırabildikleri zamanın azaldığını ve çocuklarının istediği alanlar doğrultusunda sosyalleşebildiklerini belirtmişlerdir.

Çocukların yaşadıkları davranış problemleri, tutum ve davranışları, benmerkezci istekleri, sürekli inişli çıkışlı davranış eğilimleri ebeveynleri olumsuz etkilemekte ve zaman zaman onları çaresiz kılmaktadır. Bu bağlamda bazı sosyo-duygusal sorunlar yaşayan ebeveynler, aile içi ilişkiler, sosyal çevre

ile olan iletişimleri ve okul bağlamında çocukları odağında çoklu sorunlarla mücadele etmekte ve bu süreçte çocuklarıyla ilgili endişeleri de artmaktadır.

Araştırma bulguları, ebeveynlerin yaşadıkları sorunların hemen hemen tamamının ortak özellikler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle çaresizlik ve bilinmezlik hissi konusunda ebeveynlerin ortak noktada birleştiği belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarından kaynaklı yaşadıkları sorunlarında, çocuklarını kolay destekledikleri ya da çocuklarını üzmeden sorunların çözümü doğrultusunda tercihler yaptıkları da belirlenmiştir. Bu sonuçta ise ebeveynlerin neredeyse tamamının yüksek eğitim düzeyine sahip olmalarının etkisi olduğu ve ergenlik dönemi hakkında bilinçli ebeveynler oldukları söylenebilir.

Ayrıca, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının sorumlulukları konusunda biraz daha fazla sorun yaşadıkları hem anne hem de baba olmakla rol karmaşası içinde oldukları da bulgular arasında yer almaktadır.

Ebeveynler, sorunlarına çözüm üretme noktasında bazı baş etme stratejileri geliştirmeye çalışmakta ve destek mekanizmaları kullanmaktadırlar. Eşler ve ebeveynlerin anneleri bu konuda destek oluştururken; katılımcıların çok az bir kısmı psikolojik destek sürecine girerek bu konuda bazı özel kurumlardan psikolojik destek almaktadırlar. Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili kurumsal destek ağı olarak okulu önemsedikleri, okuldan beklentileri olduğu ve okul dışında destek ağı olarak diğer kurumlar ile çok fazla ilişki kuramadıkları görülmektedir.

Okulu kendi sorunlarının çözümünde destek ağı olarak gören ebeveynler, okula olan güvenlerini özellikle vurgulamakta ve kurumsal olarak okuldan beklentilerine değinerek okulun kendileri için önemli bir destek mekanizması olması gerekliliğini ifade etmektedirler.

Araştırma sonunda elde edilen bulgular, ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynlerin hem kendi öznellikleri içinde hem de aile ilişkileri bağlamında sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu sorunların giderilmesi noktasında bulgularında desteklediği gibi öncelikli önerilerden biri sosyal hizmetin önemli bir alanı olarak okul sosyal hizmetinin gerekliliğidir. Bu bağlamda okullarda sosyal hizmet birimlerinin kurulması ve sosyal hizmet uzmanlarının ilgili disiplinlerden oluşacak meslek elemanları ile birlikte görev yapması önem taşımaktadır. Okullarda oluşturulacak sosyal hizmet birimleri aracılığı ile gerek

ebeveynlere gerekse ergenlik dönemindeki çocuklara birey ve grup çalışmaları temelinde mesleki müdahalelerin gerçekleştirilmesi, ayrıca ebeveynlerin destek ağlarını güçlendirebilmek adına dış sosyal destek kaynaklarının harekete geçirilmesi yolunda çalışmalar yapılması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer öneri ise Türkiye’de ergenlik üzerine yapılan çalışmaların daha çok ergenlik dönemi sorunları üzerine odaklanması ve ergenlik çağında çocuğu olan ebeveynlerin sorunları ile daha az ilgilenilmesi nedeniyle bu konuda yapılacak çalışmaların artırılması gerekliliğidir. Ebeveynlerin sorunlarının görünür kılınması ve bu sorunlara yönelik aile ve okul zemininde çözüm önerilerinin oluşturularak, sosyal hizmet zemininde konuya dikkat çekilmesi ve okul sosyal hizmetinin gerekliliği noktasında bir tartışma yaratılması ayrıca önem taşımaktadır.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ADAMS, G. (2000). **Adolescent development the essential readings**, UK: Oxford, Blackwell Publishers. 1rd ed.

AKTAŞ, M. A (2005). **Ailele Çalışma Aile Danışmanlığı El kitabı**, Ankara, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Yayını.

ATAUZ, S. (1990). **Ankara ve Şanlıurfa'da Sokak Çocukları**, Ankara, UNICEF Yayınları.

BAŞARGAN, N. ve KÜMBÜL, B. (2001). **Çalışan Çocuk Sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış: İzmir İli Örneği, Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri**, Ankara, DİE Yayınları.

CÜCELOĞLU, D. (1991). **İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 28. Baskı.

FROMM, E. (1973). **İnsanda Yıkıcılığın Kökenleri 1**, İstanbul, Say Yayınevi, 1. Baskı.

GANDER, M.J. ve GARDİNER H.W. (1993). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Çev. B. Onur, Ankara, İmge Yayınevi.

GENÇTAN, E. (1995). **Psikanaliz ve sonrası**, İstanbul, Metis Yayınevi, 16. Baskı.

HAVİGHURST, R.J. (1972). **Developmental Tasks and Education**, New York, David McKay Company, 3rd ed.

IŞIK, E. (1991). **Duygulanım Bozuklukları, Depresyon ve Mani**, İstanbul, Boğaziçi Matbaası, 1. Baskı.

KALE, N. (2014). **Felsefiyat**, Ankara, Belgeç Yayınevi, 2.Baskı.

KULAKSIZOĞLU, A. (2000). **Ergenlik Psikolojisi**, İstanbul, Remzi Yayınevi, 3. Baskı.

MARCÍA, J. (1980). **Identity in Adolescence**, Handbook of Adolescent Psychology. New York, Wiley company, 3rd ed.

MORGAN, C. T. (1991). **Psikolojiye Giriş**, Çev. S. Karakaş ve R. Eski, Ankara, Eğitim Yayınevi.

SAYIL, I. (1997). **İnsan Gelişimi Yaşam Boyu Gelişim Psikiyatri Temel Kitabı**, Çev. Güleç ve E. Köroğlu, Ankara, Hekimler Yayın Birliği.

SENEMOĞLU, N. (2012). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya**, Ankara, Anı Yayınevi, 25. Baskı.

SEYYAR, A. (2011). **Sosyal Politika Bilimine Giriş**, İstanbul, Sakarya Yayıncılık, 1. Baskı.

SMİTH, K.P (2016). **Ergenlik**, Çev. Ç. Öztekin, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınevi, 1. Baskı.

TEZCAN. M. (1981). **Kuşaklar Çatışması**, Ankara, Anı Yayınevi, 1. Baskı.

TURAN, N. (1992). **Sosyal Kişisel Çalışma, Birey ve Aile için Sosyal Hizmet**, Ankara, MN Ofset Yayınevi, 1. Baskı.

VILLANUEVA, S. (2015). **Ergenlik: Sıkıntılı Yıllar**, Çev. M. Orhun, İstanbul, İletişim Yayınevi, 1. Baskı.

ZASTROW, C. KAREN, K ve ASHMAN, K. (2016). **İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre 1**, Ankara, Nika Yayınevi, 2. Baskı.

TEZLER

ÇİFTÇİ, N. (2001). “Almanya ve Türkiye’deki Türk Lise Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Karşılaştırılması”, (Yayınlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi.

MAKALELER

ALİSİNANOĞLU, F. (2003). “Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 97-107.

ARSLAN, G. ve BALKIS, M. (2014). “Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **SDU International Journal of Educational Studies**, cilt 1, sayı 1, ss. 11-23.

AVCI, M. (2010). “Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 7, sayı 1, ss. 39-63.

AYDIN, N. (2018). “Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji”, **Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss. 60-71.

BALTACI, A. (2018). “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 7, sayı 1, ss.231-274.

BAYHAN, P. ve İŞİTAN, A. (2010). “Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 20, sayı 20, ss. 33-44.

CİHANGİR, Ç. Z. ve Meydan, B. (2018). “Ergenlik Döneminde Mutluluk ve Umut”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 17, sayı 65, ss. 207-222.

ÇOK, F. (2019). “Gelişim Psikolojisi, Kuramlar, Yöntemler ve Yaşamın İlk Yılları”. **Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences**, cilt 26, sayı 2, ss. 641-670.

DEMİR, A. (2020). “Aşırı Ebeveynlik, Ençoklamacı Karar Verme Eğilimleri ve Kariyer Kararsızlığı İlişkisi: Sinop Örneği”. **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, cilt 8, sayı 25, ss. 1-14.

DEMİRBAĞ, B. S, ŞAHİN, R, BALOĞLU, M. (2011). “Aile İçi Şiddet ve Okul Zorbalığı”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss. 147-162.

EKŞİ, H. (2016). “Bilişsel Ahlak Gelişimi Kuramı: Kohlberg ve Sonrası”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 6, sayı 1, ss. 28-35.

ELDEKLİOĞLU, J. (2016). “Karar Stratejileri ile Ana- Baba Tutumları Arasındaki İlişki”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, cilt 2, sayı 11.

ERMAĞAN, Ç.E ve Türk, T. (2018). “Ergenlik Döneminde Madde Kullanım Deneyimi ve Depresyon Arasındaki İlişki”, **Bağımlılık Dergisi**, cilt 19, sayı 4, ss.99-106.

ERTEM, Ö. ve YAZICI, Y. (2006). “Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 9, sayı 9, ss. 7-12.

ESENYEL, M. (2012). “İnsanın, İnsan Olmak Bakımından İşlevi Nedir? Aristotelesçi Bir Bakış”, **Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi**, sayı 18, ss. 209-220.

GÜNGÖR, B. A. (2004). “Türkiye’de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)**, sayı 1, ss. 31-42.

GÜRSES, İ. ve Kılavuz, M. (2011). “Erikson’un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, cilt 20, sayı 2, ss. 153-166.

İPEK, Ç. G. ve TÜRER, S. (2014). “Ahlaki Gelişim ve Hemşirelik”, **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, cilt 3, sayı 3, ss. 948-958.

KARAGÖZOĞLU, N. (2018). “Anne-Babaların Ahlak ve Ahlak Eğitime İlişkin Görüşleri”, **Education Sciences**, cilt 13, sayı 4, ss. 132-151.

KILIÇARSLAN, S. ve Atıcı, M. (2017). “Ergenlerde Görülen Saldırgan Davranışlarda Ebeveyn ve Ergenlere Uygulanan Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi”, **Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 4, sayı 1, ss. 20-41.

KILIÇGÜN, M. (2015). “Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutumları ile Ebeveynlik Rollerini Arasında İlişki”, **Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal**, Uluslararası Katılımlı 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongre Kitabı.

KOCAKAYA, G. (2019). “Yeme Bozukluklarıyla İlişkili Olabilecek Değişkenlere Bütüncül Bakış”, **Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi**, cilt 2, sayı 4, ss. 28-45.

KOÇ, M. (2004). “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 1, sayı 17, ss. 231-238.

ÖNAL, S. A. (2017). “Çocuk ve Ergenlerde Yeme Bozuklukları”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 9, sayı 3, ss. 301- 316.

ÖREN, N. ve GENÇDOĞAN, B. (2007). “Lise öğrencilerinin Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, cilt 15, sayı 1, ss. 83-92.

ÖZADA, A. ve DUYAN, V. (2018). “Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Zorbalık”, **Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care**, cilt 12, sayı 1, ss. 49-55.

ÖZKAN, Y. ve KILIÇ, E. (2014). “Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmet Uzmanlarının Önemi: Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 183, sayı 183, ss. 397-412.

PIAGET, J. ve ONUR, B. (2019). “Ergenin Düşüncesi: Somut Düşünceden Soyut Düşünceye”, **Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)**, cilt 14, sayı 1, ss. 137-140.

REÇBER, B. (2020). “Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Konumu ve Gerekliği”, **TESAM Akademi Dergisi**, cilt 7, sayı 1, ss. 11-36.

SEZER, Ö. (2010). “Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 7, sayı 1, ss. 1-19.

ŞEN, M. (2011). “Türkiye’de Ergen Profili”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 27, sayı 27.

ŞENGÜN, M. (2013). “Anne-Baba Tutumuna Göre Lise Öğrencilerinin Ahlâki Olgunluk Düzeyleri”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, ss. 203-215.

TUZGÖL, M. (2000). “Ana Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, cilt 2, sayı 14, ss. 39-48.

TOTAN, T ve YÖNDEM, Z. (2007). “Ergenlerde Zorbalığın Anne Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi”, **Ege Eğitim Dergisi**, cilt 8, sayı 2, ss. 53-68.

ÜZBE, A. N. ve KURT U. T. (2018). “Kendini Toparlama Gücü Gelişim Süreci: Ebeveynleri Boşanmış Ergenler Üzerinde Nitel Bir Araştırma”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 16, sayı 2, ss. 176-196.

YILMAZ E.T ve RATHFISCH, G. (2017). “Psikoseksüel Gelişim Kuramının Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanına Yansımaları”, **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**, cilt 3, sayı 2, ss. 68-82.

YILDIZ, S. A. (2004). “Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık”, **Polis Bilimleri Dergisi**, cilt 6, sayı 3-4, ss. 131-150.

YEŞİLKAYALI, E. (2017). “Okul Sosyal Hizmetinde Okul Bağlantılı Hizmetler”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 15, sayı 3, ss.169- 188.

EKLER

Ek 1 Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli gönüllü,

Bu araştırma İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Lisans öğrencisi olan Tuğçe Aybak tarafından yürütülmekte, Dr. Öğr. Üyesi Melek İpek danışmanlığı ile sürdürülmektedir. Bu araştırmanın amacı ergenlik dönemindeki çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları sorunları açığa çıkarmaktır. Ergenlik dönemi özellikleri ile aile kurumu arasındaki ilişkiye ebeveynler üzerinden odaklanma, ergenlik dönemindeki çocuğun ebeveynlere yaşattıkları sorunları belirleme ve aile kurumu, ergenlik döneminin kuramsal bilgi temeline ilişkin okul sosyal hizmeti bağlamında derinlemesine analizler yapabilmeyi hedeflemektedir. Araştırmaya sizden tahminen 40 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 19 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Çalışmanın amacına ulaşması için size en uygun gelen cevapları ilgi ile cevaplamanız beklenmektedir. Bu formu okuyup onaylamanız araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir. Araştırmada yer almayı reddetme veya araştırmanın herhangi bir aşamasında neden göstermeksizin ayrılma hakkınız bulunmaktadır. Veri toplama sürecinde gönüllülere bir ödeme yapılmayacak ve gönüllülerden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Araştırmaya, tüm gerçekliğiniz ile katılım sağlamanız, sonuçların bilimsel olarak güvenilir olmasına katkı sunacaktır. Elde edilen veriler ve araştırma sonuçları kesinlikle gizli tutulacak ve yapılan bu araştırma kapsamında kullanılacaktır.

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Yazılı olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

Tarih:

Katılımcı

Ad Soyad:

İmza:

Araştırmacı

Ad Soyad:

İmza:

Ek 2 Ergenlik Dönemindeki Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar Araştırması Görüşme Soruları

A. EBEVEYNLERİN SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ

Doğum tarihi/ yaş:

Cinsiyet:

Eğitim Durumu:

Medeni Durum:

Meslek:

Aylık gelir:

Çocuğunuzun cinsiyeti ve yaşı:

B. EBEVEYNLERİN ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLARI İLE İLİŞKİ BİÇİMLERİ

1. Ergenlik dönemine geçiş ile çocuğunuzun davranışlarında nasıl değişiklikler oldu? (Sosyal, duygusal, cinsel, fiziksel)
2. Çocuğunuzun ergenlik dönemine geçişinden sonra onunla olan ilişkilerinizde değişiklik oldu mu?
Açıklayınız.
3. Çocuğunuzun arkadaşlık ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Çocuğunuzun okul arkadaşlarını ve sosyal çevresini tanıyor musunuz?
5. Çocuğunuzun okuluna ne sıklıkla gidersiniz? Okulunda rehberlik birimi ve diğer meslek elemanları ile görüşmeleriniz oluyor mu?
6. Çocuğunuzla olan iletişimde zaman zaman ona nasıl davranmanız gerektiği konusunda bilinmezlik yaşıyor musunuz?

C. EBEVEYNLER VE ERGENLİKTE GÖZLENEN DAVRANIŞ BİÇİMLERİ

1. Ergenlik dönemindeki çocuğunuzda bencil ve benmerkezci tutum ve davranışlar gözlemliyor musunuz? Cevabınız evet ise bu durum aile içi ilişkileri nasıl etkiliyor?
2. Çocuğunuzda madde kullanımı, şiddet eğilimi, depresyon, yeme bozukluğu vb. hangi davranış bozukluklarını gözlemliyorsunuz? Eğer çocuğunuz da bunlardan biri varsa bu konuda neler yapıyorsunuz?
3. Ergenlik dönemindeki çocuğunuzun sinirlilik, öfke patlamaları, yanlış arkadaşlık ilişkileri, depresif duygu durumu, anti-sosyal ya da aşırı sosyal davranışları karşısında kendinizi çaresiz hissediyor musunuz? Ona bu konularda nasıl yaklaşıyorsunuz?

D. ERGENLİK VE EBEVEYNLER İLE KURULAN İLİŞKİLER

1. Çocuğunuzun arkadaşları ve sosyal çevresi ile olan ilişkisi aile içi iletişiminize ne derece yansıyor?
2. Aile içinde çocuğunuzla ilgili sorunları en çok kiminle paylaşırsınız?
3. Çocuğunuzun ergenlik dönemine girmesi ile ailedeki diğer bireylerle ilişkilerinde bir değişiklik oldu mu? (Kardeş anne, baba ve diğer bireyler)
4. Çocuğunuzun ergenlikten sonra değişen davranış ve tutumları aile içi ilişkilerinize yansımakta mı? Nasıl?

E. EBEVEYNLERİN YAŞADIKLARI SOSYO-DUYGUSAL SORUNLAR

1. Çocuğunuzun ergenlik dönemine girmesi ile birlikte sizin sosyal yaşantınızda ne gibi değişiklikler meydana geldi? Açıklayınız.
2. Çocuğunuzun ergenlik dönemine adım atması sizin ona karşı duygu ve davranışlarınızı değiştirdi mi nasıl? Açıklayınız.

- 3.Çocuğunuzun okulu ve öğretmenleri ile sorunlar yaşıyor musunuz?
Öğretmenlerden çocuğunuz ile ilgili şikayetler alıyor musunuz?
Alıyorsanız nasıl tepki veriyorsunuz?
- 4.Çocuğunuzun davranışları ile ilgili dış çevreden herhangi bir tepki alıyor musunuz?
- 5.Çocuğunuzla ilgili endişeli misiniz? Açıklayınız.

F. EBEVEYNLERİN BAŞ ETME STRATEJİLERİ

1. Çocuğunuzun ergenlik döneminden ötürü yaşadığınız sorunların üstesinden gelebilmek için neler yapmanız gerektiğini düşünüyorsunuz?
2. Ergenlik döneminde çocuğa sahip ebeveynler olarak yaşadığınız sorunlar ile baş etme yöntemleriniz nelerdir? Sorunlarınızı atlatabilmek için neler yapıyorsunuz?
3. Çocuğunuzun ergenlik dönemi özellikleri nedeniyle yaşadığınız sorunlarınız ile ilgili herhangi bir yerden destek alıyor musunuz? Alıyorsanız kimden ve nereden alıyorsunuz?
4. Ergenlik dönemindeki çocuğunuz ile ilgili aynı yaş grubu çocuğa sahip arkadaşlarınız ile sorunlarınız hakkında görüşmeler yapıyor musunuz? Sorunlarınız arasında kıyaslama yapıyor musunuz?
5. Okul dışında hangi kurumlar sorunlarınız ile ilgili size destek oluyor? Bu kurumlar sorunlarınızın çözümünde sizin işinizi kolaylaştırıyor mu?
6. Ergenlik döneminde olan çocuğunuz ile yaşadığınız sorunların çözümü ile ilgili aile içi ya da kurumsal olarak beklentileriniz neler?

Katkılarınız için teşekkürler.

Ek 3 Etik Kurul

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.04.2021-9139

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-9139
Konu : Etik Onayı Hk.

Sayın Tuğçe AYBAK

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 01.04.2021 tarihli ve 2021/04 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Dağıtım:
Sayın Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Sayın Ecehan ŞİMŞEK
Sayın Merve AKBULUT
Sayın Gülfidan ERDOĞAN
Sayın Yeşim TİMİSİ
Sayın Buse DURAN
Sayın Feyza ÇAVUŞOĞLU
Sayın Tuğçe DÖNMEZER
Sayın Kadirye Defne DEMİRDÖVEN
Sayın Tuğba SOYSAL
Sayın Özge ALGÜL
Sayın Mayar RANNEH
Sayın Mehmet Ali BALTA
Sayın Ayşe KIZILKUŞ
Sayın Mariam CHAWK
Sayın Daniyal Humaid Ur REHMAN
Sayın Amır T S AL IDRISI
Sayın Nazir Ahmed NOORI
Sayın Oluwadamilare Dare OSENİ
Sayın Sara Emad Eldin Ahmed Aly
Sayın Awais ALSHRAIEDEH
Sayın Hebah Maher Baker HANBALI
Sayın Dmytro BABUKHIN
Sayın RAED KAMHIA
Sayın ZINEB IDDOUTE
Sayın Ayşe Meriç YAZICI
Sayın Sümeyra TİRYAKI

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Tuğçe AYBAK

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Sosyal Hizmet
: 2015-2019

Yüksek Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Sosyal Hizmet
: 2019- 2021

MESLEKİ DENEYİM: Bahçeşehir Uğur Eğitim Kurumları, Psikolojik Destek Birim Yöneticisi (2019 Ağustos -2021 Halen)

TEZDEN ÜRETİLEN YAYINLAR:

AYBAK, T, İPEK, M. (2021). “Ergenlik Dönemindeki Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar”, **Aydın Sağlık Dergisi**, cilt 7, sayı 2, ss. 141-165.

YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

AYBAK T ve ŞİMŞEK R. (2016). “Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Gözünden Sosyal Hizmet Uygulama Alanlarının Değerlendirilmesi”, 1. İstanbul Disiplinlerarası Sağlık Bilimleri Öğrenci Araştırmaları Kongresi.

AYBAK, T. KASSAP, D. YALÇIN, Ş. YILDIRIM, A. (2018). “Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Geçici Eğitim Merkezi Örneği”, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mülteciler ve Sosyal Hizmet, Tam Metin Bildiri.